

İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“Qiyətləndirilmiş öhdəliklər, Şərti öhdəliklər və Şərti aktivlər”

MÜNDƏRİCAT

	Maddələr
Standartın Məqsədi və Tətbiqi Sahəsi	1-17
Sosial Müavinətlər	7-11
Standartın Tətbiqi Sahəsindən digər İstisnalar	12-17
Əsas Anlayışlar	18-21
Qiyətləndirilmiş Öhdəliklər və Digər Öhdəliklər	19
Qiyətləndirilmiş Öhdəliklər və Şərti Öhdəliklər arasında əlaqələr	20-21
Tanınma	22-43
Ehtiyatlar	22-34
Cari öhdəliklər	23-24
Keçmiş hadisə	25-30
İqtisadi səmərələri və ya Xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı	31-32
Öhdəliyin etibarlı qiymətləndirilməsi	33-34
Şərti Öhdəliklər	35-38
Şərti Aktivlər	39-43
Qiyətləndirmə	44-62
Ən Yaxşı Qiyətləndirmə	44-49
Risklər və Qeyri-Müəyyənliklər	50-52
Cari Dəyər	53-57
Gələcək Hadisələr	58-60
Aktivlərin Gözlənilən Silinməsi	61-62
Kompensasiyalar	63-68
Qiyətləndirilmiş Öhdəliklərdə Dəyişikliklər	69-70
Qiyətləndirilmiş Öhdəliklərin İstifadəsi	71-72
Tanınma və Qiyətləndirmə Qaydalarının Tətbiqi	73-96
Gələcək Əməliyyat üzrə Xalis Zərərlər	73-75
Ağır Şərtli Müqavilələr	76-80
Restrukturizasiya	81-96
Əməliyyatların Satışı və ya Köçürülməsi	90-92
Restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklər	93-96
Məlumatın Açıqlanması	97-109
Keçid müddəaları	110
Qüvvəyə Minmə Tarixi	111-112
Standartın Tətbiqi üzrə Göstəriş	
İzahlar və şərhlər	
Əyani Misallar	

Standartın Məqsədi və tətbiq sahəsi

Bu Standartın məqsədi (a) qiymətləndirilmiş öhdəlikləri, şərti öhdəlikləri və şərti aktivləri müəyyən etmək, və (b) qiymətləndirilmiş öhdəliklərin tanınmalı olduğu vəziyyətləri, onların necə tanınmalı olduğunu və onlar haqqında ediləcək açıqlamaları müəyyən etməkdən ibarətdir. Bu Standart həmçinin maliyyə hesabatlarına edilən qeydlərdə şərti öhdəliklər və şərti aktivlər haqqında müəyyən məlumatın açıqlanmasını, istifadəçilərə onların xüsusiyyətlərini, vaxtlarını və məbləğlərini başa düşmək üçün imkan verilməsini tələb edir.

Standartın Tətbiqi Sahəsi

1. Maliyyə hesabatlarını mühasibatın hesablama metodu ilə hazırlayan və təqdim edən təşkilat bu Standartı aşağıdakılar istisna olmaqla qiymətləndirilmiş öhdəliklərin, şərti öhdəliklərin və şərti aktivlərin uçotunda tətbiq etməlidir:

(a) Təşkilat tərəfindən verilən və qarşılığında, birbaşa olaraq, sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilmiş məhsul və xidmətlərin dəyərində təqribən bərabər olan vəsaitlər alınmayan sosial yardımlar üzrə yaranan qiymətləndirilmiş öhdəliklər və şərti öhdəliklər;

(b) (çıxarılmışdır);

(c) Standartın hazırki maddəsinin digər müddəalarını qəti şəkildə əhatə edənlər istisna olmaqla gələcəkdə icra edilməli olan digər müqavilələr üzrə yaranan;

(d) Sığorta müqavilələrini tənzimləyən müvafiq yerli və ya beynəlxalq mühasibat uçotu standartının əhatə dairəsinə daxil olan sığorta müqavilələri;

(e) Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları tərəfindən əhatə olunan;

(f) Mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti üzrə yaranan; və

(g) Hazırki standartda qeyd edildiyi kimi struktur dəyişiklikləri səbəbindən işdən çıxma müavinətləri istisna olmaqla işçilərin mükafatlandırılması üzrə yaranan.

2. Bu standart Dövlət Kommersiya Təşkilatlarından başqa bütün İctimai Sektor təşkilatlarına tətbiq edilir.

3. İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları Şurası tərəfindən dərc edilən "İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarına Ön Söz" izah edir ki, Dövlət Kommersiya Təşkilatları (DKT) Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası (BMUSŞ) tərəfindən nəşr edilən Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarını (MHBS) tətbiq edir.

DKT-lər "Maliyyə Hesabatlarının Təqdimatı" adlı İctimai Sektor üçün 1 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında təyin edilmişdir.

4. Bu Standart İSBMUS 29 "Maliyyə alətləri: Tanınma və qiymətləndirmə."-nin əhatə dairəsinə daxil olan maliyyə alətlərinə (o cümlədən zəmanətlərə) tətbiq edilmir.

5. (çıxarılmışdır)

6. Bu Standart, restrukturizasiya (dayandırılmış fəaliyyətlər daxil olmaqla) üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərə tətbiq olunur. Bəzi hallarda, restrukturizasiya dayandırılmış fəaliyyət anlayışına uyğun gələ bilər. Dayandırılmış fəaliyyətlərə dair məlumatların açıqlanması üzrə göstərişlər "Satış üçün saxlanılan uzunmüddətli aktivlər və dayandırılmış fəaliyyətlər" adlı 5 Nöli Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartında əks olunmuşdur.

Sosial Müavinətlər

7. Bu Standartın həyata keçirilməsi üçün "sosial müavinətlər" hökumətin sosial siyasət məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün nəzərdə tutulan malları, xidmətləri və digər müavinətləri nəzərdə tutur. Bu müavinətlər aşağıdakılardan ibarət ola bilər:

(a) İctimaiyyətə təhsil, səhiyyə, mənzillə təchiz etmə, nəqliyyat və digər sosial xidmətlərin göstərilməsi. Bəzi hallarda, bu xidmətlərin benefisiarları bu xidmətlərin dəyərlərinə bərabər olan məbləği ödəməməlidirlər.

(b) Ailələrə, yaşlılara, əlillərə, işsizlərə, veteranlara və digərlərinə müavinətlərin ödənilməsi. Yəni, hökumətlər ictimaiyyətə daxil olan şəxslərə və qruplara öz ehtiyaclarını ödəmək və ya öz gəlirlərini artırmaq məqsədilə xidmətlərdən istifadə etmək üçün hər səviyyədə maliyyə yardımı göstərə bilərlər.

8. Bir çox hallarda sosial müavinətlərin göstərilməsi üzrə öhdəliklər ictimaiyyətin mallarla və xidmətlərlə təmin olunması məqsədilə xüsusi fəal uzunmüddətli tədbirlərin başlanılması üzrə hökumətin öhdəliyi nəticəsində yaranır. Sosial siyasət məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün mallara və xidmətlərə ehtiyac və onların növü və təmin olunması bir sıra demografik və sosial şəraitlərdən asılı ola bilər və onları proqnoz etmək çətinidir. Bu müavinətlər Beynəlxalq Valyuta Fondunun Dövlət Maliyyə Statistikası çərçivəsində əsasən sosial müdafiə, təhsil və səhiyyə anlayışlarına aid edilir və tez-tez bununla əlaqədar yaranan hər hansı öhdəliyin məbləğinin müəyyənləşdirilməsi üçün aktual qiymətləndirmə tələb edilir.

9. Bu Standartın tətbiqi sahəsindən çıxarılaçaq sosial müavinətdən yaranan qiymətləndirilmiş öhdəlik və şərti öhdəlik üzrə bu müavinəti verən İctimai Sektor təşkilatı

müavinətləri alanlardan təmin edilən malların və xidmətlərin dəyərində təxminən bərabər olan ödəniş almayacaq. Bu istisna o hallara aid edilir ki, sosial müavinətlərə uyğun olaraq ödənişlər yığılır, lakin ödənişlər və əldə edilən müavinətlər arasında birbaşa əlaqə yoxdur.

Həmin qiymətləndirilmiş öhdəliklərin, şərti öhdəliklərin bu Standartın tətbiqi sahəsindən çıxarılması Komitənin aşağıdakı rəyini əks etdirir: (a) öhdəlik yaradan hadisənin müəyyənləşdirilməsi, və (b) öhdəliyin qiymətləndirilməsi təklif edilən Standartın tətbiqindən əvvəl dəqiqliklə nəzərdən keçirilməlidir. Məsələn, Komitə anlayır ki, öhdəlik yaradan hadisənin fərdin müavinət üçün meyarlara cavab verdiyi təqdirdə və ya ondan daha əvvəlki mərhələdə baş verməsi barədə müxtəlif fikirlər vardır. Analoji qaydada hər hansı öhdəliyin məbləğinin cari dövrün qiymətləndirməsini əks etdirib-etdirməməsi və ya bütün gözlənilən gələcək səmərələrin cari dəyərinin aktuar əsasında müəyyənləşib-müəyyənləşməməsi haqqında müxtəlif fikirlər vardır.

10. Əgər təşkilat bu cür öhdəliklər üçün qiymətləndirilmiş öhdəliyi tanımağı seçirsə, həmin təşkilat hansı əsasla qiymətləndirilmiş öhdəliklərin tanındığını və qiymətləndirilmə əsasının qəbul olunduğunu açıqlamalıdır. Təşkilat həmin qiymətləndirilmiş öhdəliklərlə bağlı bu Standart tərəfindən tələb olunan digər açıqlamaları da edir. İctimai Sektor üçün 1 №-li Mühasibat Uçotu Standartında xüsusilə digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları tərəfindən nəzərdən keçirilməyən məsələlərlə bağlı göstəriş əks olunub. İctimai Sektor üçün 1 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı, həmçinin, uçot siyasətinin seçilməsi və açıqlanmasına aid olan tələblərdən ibarətdir.

11. Bəzi hallarda sosial müavinətlər öhdəliklərin artımına gətirib çıxara bilərlər. Bu öhdəliklər aşağıdakı xüsusiyyətlərə malikdirlər:

(a) Məbləğlə bağlı qeyri-müəyyənlik kiçikdir və ya mövcud deyil;

(b) Öhdəliyin müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənlik yoxdur.

Buna görə də bunlar hazırki Standartda göstərilən qiymətləndirilmiş öhdəlik anlayışına tam şəkildə cavab vermir. Əgər sosial müavinətlər üçün bu öhdəliklər mövcuddursa, onlar öhdəliklər kimi tanınma üzrə meyarla cavab verdikləri təqdirdə tanınırlar (19-cu maddəyə bax). Müqavilənin öhdəliklərinə və ya qanunvericiliyə uyğun olaraq ödəniş üçün təsdiq edilmiş yaşlılar və əlillər üçün təqaüdlərlə bağlı mövcud olan benefisiarlara aid olan ümumi məbləğlər buna misaldır.

Standartın Tətbiqi Sahəsindən digər İstisnalar

12. Hazırkı Standart gələcəkdə icra edilməli olan müqavilələr ağır şərtli kimi təsnifləşdirilənə qədər onlara tətbiq edilməyəcəkdir. Sosial mənfəətlərin təmin edilməsini ehtimal edən, təşkilatın verilmiş malların və xidmətlərin əvəzinə mənfəətlərin dəyərində təxminən bərabər olan ödəniş almaq ümidi ilə bağlanmış müqavilələr hazırkı Standartın tətbiqi sahəsinə daxil deyillər.

13. Əgər digər İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı qiymətləndirilmiş öhdəliyin, şərti öhdəliyin və ya şərti aktivin xüsusi növünü nəzərdən keçirirsə, təşkilat həmin standartı bu Standartın yerinə tətbiq edir. Məsələn, qiymətləndirilmiş aktivlərin müəyyən növləri aşağıdakılarla bağlı Standartlarda da nəzərdən keçirilir:

(a) Tikinti müqavilələri (bax: "Tikinti müqavilələri" adlı İctimai Sektor üçün 11 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı); və

(b) İcarələr ("İcarələr" adlı İctimai Sektor üçün 13 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı). Lakin İctimai Sektor üçün 13 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında ağır şərtliyə döənən əməliyyat icarəsi ilə əlaqədar heç bir tələb olmadığı üçün, hazırkı Standart bu cür hallara tətbiq edilir.

14. Hazırkı Standart mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisinin ekvivalenti (mənfəət vergisinin uçotu ilə bağlı göstəriş "Mənfəət vergisi" adlı 12 №li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunmuşdur.) üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərə tətbiq edilmir. Hazırkı Standart həmçinin işçilərin mükafatlandırılmasından yaranan qiymətləndirilmiş öhdəliklərə (işçilərin mükafatlandırılmasının uçotu ilə bağlı göstəriş "İşçilərin Mükafatlandırılması" adlı İctimai Sektor üçün 25 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunmuşdur.) də tətbiq edilmir.

15. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər kimi uçota alınan bəzi məbləğlər gəlirin tanınmasına aid ola bilər, məsələn təşkilat tərəfindən haqq müqabilində zəmanət verildiyi hallar. Bu Standart gəlirin tanınmasını əhatə etmir. "Mübadilə Əməliyyatlarından Gəlirlər" adlı İctimai Sektor üçün 9 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı kommərsiya əməliyyatlarından yaranan gəlirin tanınmalı olduğu halları müəyyən edir və tanınma meyarının tətbiqi üzrə praktiki göstərişi təmin edir. Bu Standart İctimai Sektor üçün 9 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tələblərini dəyişdirmir.

16. Bu Standart qiymətləndirilmiş öhdəlikləri qeyri-müəyyən müddətli və ya məbləğli öhdəliklər kimi müəyyən edir. Bəzi ölkələrdə qiymətləndirilmiş öhdəliklər termini həmçinin amortizasiya, aktivlərin qiymətdən düşməsi və şübhəli borclar kimi maddələrin kontekstində

istifadə edilir; bu maddələr aktivlərin balans dəyərində düzəlişlər hesab edilir və hazırki Standartda nəzərdən keçirilmir.

17. Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları xərclərin aktivlər və ya xərclər kimi uçota alınıb-alınmamasını müəyyən edir. Bu məsələlər hazırki Standartda nəzərdən keçirilmir. Bu səbəbdən, hazırki Standart qiymətləndirilmiş öhdəliklər yaranarkən tanınan xərclərin kapitallaşdırılmasını nə qadağan edir, nə də tələb edir.

Əsas Anlayışlar

18. Bu Standartda istifadə edilmiş terminlər aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Konstruktiv öhdəlik aşağıdakı hallar mövcud olduqda, təşkilatın fəaliyyətindən irəli gələn öhdəlikdir:

(a) Keçmiş təcrübənin, dərc olunmuş siyasətin və ya kifayət qədər konkret cari bəyanatın yaranmış nümunələrinə əsasən, təşkilat müəyyən öhdəlikləri qəbul edəcəyini digər tərəflərə bəyan etmişdir; və

(c) Nəticədə, təşkilat bu öhdəlikləri yerinə yetirəcəyi barədə həmin digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratmışdır.

Şərti aktiv keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq təşkilatın nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan aktivdir.

Şərti öhdəlik:

(a) keçmiş hadisələrdən irəli gələn və mövcudluğu yalnız tam olaraq təşkilatın nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənəcək mümkün olan öhdəlikdir; və ya

(b) Keçmiş hadisələrdən irəli gələn, lakin aşağıda göstərilən səbəblər üzündən tanınmayan cari öhdəlikdir:

(i) iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların təşkilatdan xaric olmasının öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunacağı ehtimal olunmadıqda; və ya

(ii) öhdəliyin məbləği kifayət qədər etibarlı qiymətləndirilə bilinmədikdə.

Gələcəkdə icra edilməli olan müqavilə heç bir tərəfin heç bir öhdəliyi yerinə yetirmədiyi və ya eyni səviyyədə qismən yerinə yetirdiyi müqavilələrdir.

Hüquqi öhdəlik aşağıdakılardan yaranan öhdəlikdir:

- (a) müqavilə (onun açıq-aydın və ya gizli şərtləri vasitəsilə);
- (b) qanunvericilik; və ya
- (c) qanunun digər əməliyyatı.

Öhdəlik yaradan hadisə ödəməkdən başqa təşkilatın digər real alternativinin olmaması ilə nəticələnən hüquqi və ya konstruktiv öhdəlik yaradan hadisədir.

Ağır şərtli müqavilə aktivlərin və ya xidmətlərin mübadiləsi ilə bağlı müqavilə çərçivəsində öhdəliklərin ödənilməsi üzrə qaçılmaz xərclərin həmin müqavilə üzrə əldə olunması gözlənilən iqtisadi səmərələrdən və ya xidmət potensialından çox olduğu müqavilədir.

Qiymətləndirilmiş öhdəlik vaxtı və ya dəyəri qeyri-müəyyən olan öhdəlikdir.

Restrukturizasiya rəhbərlik tərəfindən planlaşdırılan və nəzarət olunan və aşağıdakılardan hər hansını əhəmiyyətli dərəcədə dəyişən proqramdır:

- (a) Təşkilatın fəaliyyət sahəsi; və ya
- (b) həmin fəaliyyətlərin aparılma üsulu.

Digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilmiş Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər və Digər Öhdəliklər

19. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər qısa müddətli kreditor borcları və hesablanmış borclar kimi digər öhdəliklərdən onunla fərqlənir ki, qiymətləndirilmiş öhdəliklərdən yaranan gələcək məsrəflərin ödəniş vaxtı və məbləği qeyri-müəyyəndir. Müqayisə üçün:

- (a) Kreditor borcları əldə edilən və ya təchiz edilən və hesab fakturaya yazılan və ya rəsmi qaydada təchizatçı ilə razılaşdırılan (və əgər müəyyən məbləğə görə rəsmi müqavilə varsa, sosial müavinətlərlə əlaqədar ödənişlər də bura daxildir) malların və xidmətlərin ödənilməsi üçün öhdəliklər hesab edilir; və

(b) Hesablanmış borclar əldə edilən və təchiz edilən, lakin ödənilməyən, hesab fakturaya yazılmayan və ya təchizatçı ilə rəsmi qaydada razılaşıdırılmayan malların və ya xidmətlərin ödənilməsi üçün öhdəliklər hesab edilir: bura işçilərə çatmalı olan məbləğlər aid edilir (məsələn, hesablanmış məzuniyyət ödənişinə aid olan məbləğlər).

Hesablanmış borclar hesabatda tez-tez kreditor borclarının bir hissəsi kimi təqdim edilir, lakin qiymətləndirilmiş öhdəliklər hesabatda ayrıca təqdim edilir.

Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər və Şərti Öhdəliklər arasında əlaqə

20. Sözün əsl mənasında, bütün qiymətləndirilmiş öhdəliklər şərti hesab edilirlər, çünki onların müddəti və məbləği qeyri-müəyyəndir. Lakin, bu Standart çərçivəsində "şərti" anlayışı, mövcudluğu yalnız tam olaraq müəssisənin nəzarəti altında olmayan bir və ya daha çox qeyri-müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya verməməsi ilə təsdiqlənməli olduğu üçün tanınmayan öhdəliklər və aktivlər üçün istifadə olunur. Bundan başqa, "şərti öhdəlik" termini tanınma meyarlarına cavab verməyən öhdəliklərə tətbiq edilir.

21. Bu Standart aşağıdakılar arasında fərqləndirmə aparır:

(a) qiymətləndirilmiş öhdəliklər – cari öhdəlik olduğu səbəbindən və onun ödənməsi üçün iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı olduğu üçün (etibarlı qiymətləndirilə biləcəyini nəzərə almaqla) öhdəlik kimi tanınır; və

(b) şərti öhdəliklər – aşağıdakı səbəblərə görə öhdəlik kimi tanınmır:

(i) mümkün ola bilən öhdəlikdir, çünki onun iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olmasına gətirib çıxara bilən cari öhdəlik olub-olmaması hələ də təsdiqlənməlidir; ya da

(ii) cari öhdəlikdir, lakin hazırki Standartın tanınma meyarına cavab vermir (ona görə ki, ya öhdəliyin ödənməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı hələ təsdiqlənməyib, ya da öhdəliyin məbləği kifayət qədər etibarlı qiymətləndirilə bilmir).

Tanınma

Qiymətləndirilmiş Öhdəliklər

22. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər aşağıdakı şərtlər yerinə yetirildikdə, öhdəlik kimi tanınmalıdır:

- (a) təşkilat keçmiş hadisə nəticəsində cari öhdəliyə sahib olduqda (hüquqi və ya konstruktiv);
- (b) öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı olduqda; və
- (c) öhdəliyin məbləği etibarlı qiymətləndirilə bildikdə.

Əgər bu şərtlər yerinə yetirilməsə, heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmayacaq.

Cari öhdəliklər

23. Bəzi hallarda cari öhdəliyin mövcud olub-olmaması aydın olmaya bilər. Bu hallarda, cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olması ehtimalı, bütün mövcud faktları nəzərə alaraq yüksəkdirsə, keçmiş hadisənin cari öhdəliyə səbəb olduğu fərz olunur.

24. Bir çox hallarda keçmiş hadisənin cari öhdəliyin yaranmasına səbəb olub-olmaması aydın olacaqdır. Digər hallarda, məsələn məhkəmə prosesində müəyyən hadisələrin olub-olmaması və ya bu hadisələrin cari öhdəliyin yaranmasına səbəb olub-olmaması barədə mübahisə etmək olar. Belə hallarda, təşkilat bütün mümkün dəlilləri, o cümlədən ekspertlərin rəyini nəzərə alaraq, hesabat tarixində cari öhdəliyin mövcud olub-olmamasını müəyyənləşdirir. Nəzərə alınan dəlillərə hesabat tarixindən sonrakı hadisələr nəticəsində təmin edilən hər hansı əlavə dəlillər də daxildir. Bu dəlillər əsasında:

- (a) cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olması ehtimalı onun həmin tarixdə mövcud olmaması ehtimalından daha böyük olduqda, təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəliyi tanıyır (tanınma meyarları təmin edilirsə); və
- (b) cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olmaması daha çox ehtimal edildiyi halda, iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən vəsaitlərin xaric olması ehtimalının zəif olması halı istisna olmaqla, təşkilat balans hesabatında şərti öhdəliyə dair məlumatı açıqlayır (bax: 100-cü maddə).

Keçmiş hadisə

25. Cari öhdəliyə səbəb olan keçmiş hadisə öhdəlik yaradan hadisə kimi tanınır. Hadisənin öhdəlik yaradan hadisəyə dönməsi üçün təşkilatın həmin hadisədən yaranan öhdəliyi ödəməkdən başqa heç bir real alternativini olmamalıdır. Bu yalnız aşağıdakı hallarda mümkündür:

(a) öhdəliyin yerinə yetirilməsi qanunla təmin olunduqda; və ya

(b) konstruktiv öhdəlik yarandıqda, yəni hadisə (bu hadisə təşkilatın hər hansı addımı da ola bilər) təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirəcəyi barədə digər tərəflərdə əsaslı ümid yaratdıqda.

26. Maliyyə hesabatları təşkilatın gələcəkdə mümkün vəziyyətini deyil, hesabat dövrünün axırına maliyyə vəziyyətini nəzərdən keçirir. Buna görə, təşkilatın gələcəkdə fəaliyyət göstərməsi üçün çəkilməli olan xərclər üzrə heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik cari maliyyə hesabatlarında tanınmır. Təşkilatın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında tanınan yeganə öhdəlik hesabat tarixində mövcud olan öhdəlikdir.

27. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər kimi təşkilatın gələcək fəaliyyətindən (yəni, onun gələcək fəaliyyətinin aparılmasından) asılı olmayaraq mövcud olan keçmiş hadisələrdən yaranan öhdəliklər tanınır. Bu cür öhdəliklərin nümunələri qanunvericiliyə uyğun olaraq İctimai Sektor təşkilatına ətraf mühitin qeyri-qanuni çirklənməsi nəticəsində təyin edilən cərimələr və ya nəticələrin aradan qaldırılması xərcləri hesab edilir. Bu öhdəliklərin hər ikisi bu İctimai Sektor təşkilatının gələcək fəaliyyətindən asılı olmayaraq öhdəliklərin hesablaşmasında iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olmasına gətirib çıxaracaq. İctimai Sektor təşkilatı analoji qaydada müdafiə qurğusunun və ya dövlətə məxsus olan atom elektrik stansiyasının istismardan çıxma xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyi o şərtlə tanıya bilər ki, İctimai Sektor təşkilatı yetirilən zərərin aradan qaldırılmasına məcbur edilir. "Torpaq, tikili və avadanlıqlar" adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı aktivin dəyərində daxil edilən maddələri, o cümlədən demontaj və yerin bərpa edilməsi üçün xərcləri nəzərdən keçirir. Bundan fərqli olaraq, qanuni tələblər, seçicilərin təzyiqi və ya ictimaiyyətdə liderlik göstərmək arzusuna görə təşkilatın gələcəkdə xüsusi tərzdə fəaliyyət göstərmək üçün xərclər çəkməyə niyyəti və ya ehtiyacı ola bilər. Məsələn, İctimai Sektor təşkilatı öz müəyyən nəqliyyat vasitələrinin qaz tullantılarına nəzarət qoymaq qərarı verir və ya dövlət laboratoriyası öz işçilərini müəyyən kimyəvi maddələrin buxarlarından qorumaq üçün çıxarma qurğuları quraşdırmaq qərarı vermişdir.

28. Öhdəlik həmişə borcu alacaq digər tərəfin mövcud olmasını nəzərdə tutur. Buna baxmayaraq, borcu alacaq tərəfin kimliyini bilmək tələb olunmur. Həqiqətən də, öhdəlik ümumiyyətlə ictimaiyyət qarşısında ola bilər. Öhdəlik həmişə digər tərəfə borcun olmasını nəzərdə tutduğuna görə, təşkilatın rəhbərliyi, rəhbər orqanı və nəzarət edən təşkilatın qərarı, həmin qərar hesabat tarixinə qədər onun təsiri olan tərəflərə, bu tərəflərdə təşkilatın öz öhdəliklərini yerinə yetirəcəyi barədə əsaslı ümid yaradacaq kifayət qədər xüsusi qaydada çatdırılmazsa, hesabat tarixində konstruktiv öhdəliyə səbəb olmur.

29. Öhdəliyin yaranmasına dərhal səbəb olmayan hadisə, qanunda baş verən dəyişikliklər və ya konstruktiv öhdəliyə səbəb olan təşkilatın etdiyi hərəkət üzündən, sonradan öhdəliyin yaranmasına gətirib çıxara bilər. Məsələn, əgər ətraf mühitə zərər dövlət agentliyi tərəfindən yerinə yetirilibsə, fəsadların aradan qaldırılması üzrə öhdəliklər olmaya da bilər. Lakin, əgər yeni qanun zərərin aradan qaldırılmasını tələb edirsə və əgər nəzarətçi hökumət və ya fərdi agentlik konstruktiv öhdəlik yaradan üsulla zərərin aradan qaldırılmasını açıq olaraq öz üzərinə götürürsə, zərərin vurulması öhdəlik yaradan hadisə olacaqdır.

30. Təklif olunmuş yeni qanunun detalları sona çatmaq üzrədirsə, öhdəlik qanunun yalnız faktiki olaraq hazırlanmış kimi müəyyən edilməsi zamanı yararlıdır. Bu Standartın həyata keçirilməsi üçün bu cür öhdəlik qanuni öhdəlik kimi qiymətləndirilir. Lakin qanunun qəbul edilməsi hallarında olan fərqliliklər onu tez-tez qanunun qüvvəyə minməsinə faktiki olaraq yəqin edən tək hadisəni müəyyənləşdirmək üçün qeyri-mümkün edir. Bir çox hallarda, təklif olunmuş yeni qanunun faktiki olaraq hazırlanmış kimi müəyyən ediləcəyi mühakimə yürütmək qeyri-mümkündür və öhdəliyin mövcudluğu haqqında hər hansı qərar təklif olunmuş qanunun qüvvəyə minməsinə gözləməlidir.

İqtisadi səmərələri və ya Xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı

31. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün yalnız cari öhdəliyin mövcud olması deyil, həmçinin həmin öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı da mövcud olmalıdır. Bu Standartın həyata keçirilməsi üçün resursların xaric olması, bu hadisənin baş verəcəyi ehtimalı onun baş verməyəcəyi ehtimalından daha böyük olduqda, ehtimal olunan hal kimi tanınır. Cari öhdəliyin mövcud olması ehtimal edilmədikdə, iqtisadi səmərələri və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hallar istisna olmaqla, təşkilat hadisəni maliyyə hesabatlarına dair qeydlərdə şərti öhdəlik kimi açıqlamalıdır (bax. hazırkı Standartın 100-cü maddəsi).

32. Bir sıra oxşar öhdəliklər eyni zamanda mövcud olduqda (məsələn, dövlətə məxsus xəstəxanadan yoluxmuş qan alan fərdlərə kompensasiya ödəmək üzrə dövlətin öhdəliyi), öhdəliklərin ödənilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimalı oxşar öhdəliklər sinfinin vahid öhdəlik kimi nəzərə alınması yolu ilə müəyyən edilir. Vahid öhdəlik kimi nəzərə alınan öhdəliklər sinfinin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni təcəssüm etdirən resursların xaric olmasının tələb olunacağı ehtimal olunduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmalıdır (digər tanınma meyarları ödənilərsə).

Öhdəliyin etibarlı qiymətləndirilməsi

33. Qiymətləndirmələrin istifadəsi maliyyə hesabatının hazırlanmasının əsas hissəsidir və onun etibarlığını qırmır. Bu xüsusilə əksər digər aktivlərdən və öhdəliklərdən daha qeyri-müəyyən olan qiymətləndirilmiş öhdəliklər halında doğrudur. Çox nadir hallar istisna olmaqla, təşkilat, bir sıra mümkün nəticələri müəyyən edə və bununla da qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınması üçün istifadə olunması kifayət qədər etibarlı olan öhdəliyi qiymətləndirə bilər.

34. Etibarlı qiymətləndirmənin həyata keçirilə bilmədiyi son dərəcə nadir hallarda, tanına bilməyən öhdəlik mövcud olur. Bu öhdəlik şərti öhdəlik kimi açıqlanmalıdır (bax. Standartın 100-cü maddəsi).

Şərti Öhdəliklər

35. Təşkilat şərti öhdəliyi tanınamalıdır.

36. Standartın 100-cü maddəsində tələb olunduğu kimi, iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ehtimalı zəif olduğu hal istisna olmaqla, şərti öhdəlik haqqında məlumat açıqlanmalıdır.

37. Əgər təşkilat öhdəliyə görə birgə və ya fərdi qaydada məsuliyyət daşıyarsa, digər tərəflərdən ödənilməli olan öhdəliyin bir hissəsi şərti öhdəlik hesab ediləcək. Məsələn, birgə müəssisənin borcu olduğu halda, birgə müəssisənin digər iştirakçıları tərəfindən ödənilməli olan öhdəliyin bir hissəsi şərti öhdəlik hesab edilir. Təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəlikləri öhdəliklərinin o hissəsi üzrə qəbul edir ki, son dərəcə nadir hal olan etibarlı qiymətləndirmənin mümkün olmadığı hal istisna olmaqla, özündə iqtisadi səmərələri və yaxud xidmət potensialını təcəssüm edən resursların xaric olması ehtimalı vardır.

38. Şərti öhdəliklər əvvəl gözlənilməyən yolla inkişaf edə bilər. Bu səbəbdən onlar iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm edən resursların xaric olmasının mümkün olub-olmadığını müəyyənləşdirmək üçün davamlı şəkildə qiymətləndirilir. Əgər gələcək iqtisadi səmərələrin və xidmət potensialının xaric olmasının əvvəllər şərti öhdəlik kimi nəzərdən keçirilən maddə üzrə tələb olunacağı mümkün olursa, bu, qiymətləndirilmiş öhdəlik ehtimalında dəyişiklik baş verən (etibarlı qiymətləndirilmənin edilə bilməyəcəyi son dərəcə nadir hallar istisna olmaqla) dövrün maliyyə hesabatlarında tanınır. Məsələn, yerli hökumət təşkilatı ətraf mühitin qorunması üzrə qanunu pozmuşdur, lakin bunun ətraf mühitə hər hansı ziyan vurması anlaşılmaz olaraq qalır. Ziyanın vurulması və bərpa olunmanın tələb olunacağı müəyyənləşdirilərsə, təşkilat iqtisadi səmərələrin xaric olmasının artıq mümkün olduğuna görə qiymətləndirilmiş öhdəliyi tanımalıdır.

Şərti aktivlər

39. Təşkilat şərti aktivləri tanımamalıdır.

40. Şərti aktivlər adətən (a) təşkilatın tam nəzarəti altında olmayan və (b) təşkilata iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olmasının mümkünlüyünü yaradan planlaşdırılmamış və ya digər gözlənilməyən hadisələrdən yararlanır. Məsələn, təşkilatın nəticəsi qeyri-müəyyən olan məhkəmə prosesi vasitəsilə əldə etmək istədiyi iddianın təmin olunması.

41. Şərti aktivlər maliyyə hesabatlarında tanınmırlar, çünki bu həyata keçirilməsi mümkün olmayan gəlirin tanınmasına gətirib çıxara bilər. Lakin, əgər gəlirin həyata keçirilməsi faktiki olaraq dəqiqdirsə, o halda əlaqəli aktiv şərti aktiv sayılmır və onun tanınması məqsədəuyğundur.

42. Standartın 105-ci maddəsində tələb olunduğu kimi, şərti aktiv, iqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının təşkilata daxil olacağı ehtimalı mövcud olduqda, açıqlanır.

43. Şərti aktivlər, onlarda dəyişikliklərin maliyyə hesabatlarında uyğun şəkildə əks olunmasını təmin etmək məqsədilə davamlı olaraq qiymətləndirilməlidirlər. İqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olacağı faktiki olaraq müəyyən olduqda və aktivin dəyəri etibarlı şəkildə ölçülə bildikdə, aktiv və onunla əlaqədar gəlir dəyişikliyin baş verdiyi dövrün maliyyə hesabatlarında tanınır. Əgər iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların təşkilata axını sadəcə olaraq ehtimal edilirsə, onda təşkilat şərti aktiv haqqında məlumatı maliyyə hesabatları qeydlərində açıqlamalıdır (bax. hazırki Standartın 105-ci maddəsi).

Qiymətləndirmə

Ən Yaxşı Qiymətləndirmə

44. Qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınan məbləğ, hesabat tarixində cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunan xərcin ən yaxşı hesablanmış dəyəri olmalıdır.

45. Cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün lazım olan ən yaxşı qiymətləndirmə təşkilatın öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün səmərəli ödəməli olduğu və ya bu tarixə digər tərəfə köçürülməli olan məbləğ hesab edilir. Hesabat tarixində öhdəliyi yerinə yetirmək və ya köçürmək qeyri-mümkün və ya həddindən artıq baha olacaq. Lakin, təşkilatın öhdəliyin yerinə yetirilməsi və köçürülməsi üçün səmərəli ödəməli olduğu məbləğin qiymətləndirilməsi hesabat tarixində cari öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün lazım olan xərclərin ən yaxşı qiymətləndirməsini verir.

46. Nəticənin və maliyyə təsirinin qiymətləndirilmiş göstəriciləri, oxşar əməliyyatlardan əldə olunmuş təcrübə və, bəzi hallarda, müstəqil ekspertlərin hesabatları ilə birlikdə, təşkilat rəhbərliyinin rəyi əsasında müəyyən edilir. Nəzərdən keçirilən dəlillərə hesabat tarixindən sonrakı hadisələrdən irəli gələn bütün əlavə dəlillər daxildir.

Misal

Dövlət tibb laboratoriyası tam ödəniş əsasında həm dövlət, həm də özəl xəstəxanalarını diaqnostik USM aparatları ilə təmin edir. Avadanlıq zəmanət ilə satılır. Bu zəmanətə əsasən alışdan 6 ay sonra meydana çıxan hər hansı defektlərə görə xəstəxanaların və tibb mərkəzlərinin ödənişlərini laboratoriya özü odəyir. Əgər bütün satılan avadanlıqlarda kiçik qüsurlar tapılsaydı, təmir xərcləri 1 milyon valyuta vahidi təşkil edərdi. Əgər bütün satılan avadanlıqlarda iri qüsurlar tapılsaydı, təmir xərcləri 4 milyon valyuta vahidi təşkil edərdi. Laboratoriyanın əvvəlki təcrübəsi və gələcək ümidləri göstərir ki, təqribi hesabkamalara əsasən ildə avadanlıqların 75%-i qüsursuz olacaq, 20% kiçik qüsurlu olacaq, 5% isə iri qüsurlu olacaq. 32-ci maddəyə uyğun olaraq laboratoriya bütövlüklə zəmanət öhdəlikləri üzrə xaricəlmələrin mümkünlüyünü qiymətləndirir.

Təmir xərclərinin gözlənilən dəyəri aşağıdakı kimi olacaq:

$$(0\text{-in } 75\%\text{-i}) + (1 \text{ mln } 20\%) + (4 \text{ mln } 5\%\text{-i}) = 400,000$$

47. Qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınacaq məbləği əhatə edən qeyri-müəyyənliklər vəziyyətə görə müxtəlif üsullarla nəzərdən keçirilir. Əgər qiymətləndirilən qiymətləndirilmiş öhdəlik geniş maddələrin cəmindən ibarətdirsə, öhdəlik bütün mümkün nəticələrin əlaqədar ehtimallar tərəfindən çəkilməsi ilə qiymətləndirilir. Belə statistik üsulun adı "Gözlənilən dəyər"-dir. Beləliklə qiymətləndirilmiş öhdəlik verilən məbləğin zərəri ehtimalının 60% və ya 90% olub-olmamasından asılı olaraq fərqli olacaqdır. Əgər mümkün nəticələrin davamlı diapazonu varsa və bu diapazonun hər nöqtəsi digərləri kimi mümkündürsə, diapazonun orta nöqtəsi istifadə olunur.

48. Öhdəlik ayrıca qiymətləndirildikdə, onun yeganə ən çox ehtimal edilən nəticəsi həmin öhdəliyin ən yaxşı qiymətləndirilmiş dəyəri ola bilər. Lakin bu halda belə təşkilat digər mümkün nəticələri nəzərdən keçirir. Əgər digər mümkün nəticələr daha çox ehtimal edilən nəticələrdən əsasən çox və ya azdırsa, ən yaxşı qiymətləndirmə böyük və ya kiçik məbləğ ola bilər. Məsələn, hökumət başqa hökumət üçün tikdiyi hərbi gəmisində mühüm qüsuru düzəltməlidir. Fərdi və ən ehtimalı yüksək olan nəticə qüsurun birinci təşəbbüsdən 100 000 şərti pul vahidi sərf etməklə düzəldilməsi olacaq. Lakin əlavə təşəbbüslərin zəruri olmasının mühüm ehtimalı varsa, qiymətləndirilmiş öhdəliklər iri məbləğ üçün hazırlanırlar.

49. Qiymətləndirilmiş öhdəlik vergi və ya vergi ekvivalentlərindən əvvəl qiymətləndirilir. Verginin qiymətləndirilmiş öhdəliyə təsirinə və səbəb olduğu müvafiq dəyişikliklərə dair göstəriş "Mənfəət vergisi" adlı 12 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunmuşdur.

Risklär və Qeyri-Müəyyənliklər

50. Bir çox hadisə və vəziyyətləri qaçılmaz olaraq əhatə edən risk və qeyri-müəyyən hallar qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı qiymətinə nail olmaq məqsədilə nəzərə alınmalıdır.

51. Risk nəticənin dəyişkənlikliyini təsvir edir. Riskin müəyyənləşməsi qiymətləndirilmiş öhdəliklərin məbləğini artırma bilər. Qeyri-müəyyənlik şəraitində gəlirləri və yaxud aktivləri yüksəltmədən və xərcləri və yaxud aktivləri azaltmadan bir fikrə gəlmək üçün ehtiyatlılıq vacibdir. Lakin qeyri-müəyyənlik artıq qiymətləndirilmiş öhdəliklərin yaradılmasını və yaxud öhdəliklərin düşünülmüş artırılmasını doğrultmur. Məsələn, əgər xüsusilə mənfi nəticənin planlaşdırılmış xərcləri ehtiyatlı əsasda qiymətləndirilsə, o zaman daha sonra nəticə həqiqətdən daha mümkün olan kimi qəsdən baxılmayacaq. Ehtiyat ona görə lazımdır ki, riskin üzərində korrektə və qeyri-müəyyənlik qiymətləndirilmiş öhdəliklərin sonrakı artması ilə təkrar olunmasın.

52. Xərclərin məbləği ilə bağlı qeyri-müəyyənliklərin açıqlanması 98-ci maddənin (b) bəndinə əsasən həyata keçirilir.

Cari dəyər

53. Əgər pulun zaman dəyəri əhəmiyyətlidirsə, qiymətləndirilmiş öhdəliyin məbləği öhdəliyi yerinə yetirmək üçün tələb olunması gözləniləcək olan xərclərin cari dəyəri olacaqdır.

54. Pulun zaman dəyəri ilə əlaqədar hesabat tarixindən dərhal sonra yaranan pul vəsaitlərinin xaric olmasına aid olan qiymətləndirilmiş öhdəliklər eyni məbləqli pul vəsaitlərinin xaric olmasının daha sonra yarandığı qiymətləndirilmiş öhdəliklərdən daha ağır şərtlidir. Bu səbəbdən əgər təsir əhəmiyyətlidirsə, qiymətləndirilmiş öhdəliklər diskontlaşdırılır.

Əgər qiymətləndirilmiş öhdəlik bir neçə ilə diskontlaşdırılsa, qiymətləndirilmiş öhdəliyin diskontlaşdırılmış dəyəri öhdəliyin hesablaşma tarixinin yaxınlaşdığına görə hər il artacaqdır (Əyani Misallara istinad et).

55. Hazırkı Standartın 97-ci maddəsinin (e) bəndi hesabat dövrü ərzində vaxtın gedişatından yaranan diskontlaşdırılmış məbləğdə artmanın açıqlanmasını tələb edir.

56. Diskont dərəcəsi (və ya dərəcələri) pulun zaman dəyəri üzrə cari bazar qiymətləndirmələrini və öhdəliyə səciyyəvi olan riskləri əks etdirən vergidən əvvəlki dərəcə (və ya dərəcələr) olmalıdır. Diskont dərəcəsi (və ya dərəcələri) gələcək pul vəsaitlərinin hərəkətlərinin qiymətlərində düzəlişlərin edildiyi riskləri əks etdirməməlidir.

57. Bəzi yurisdiksiyalarda İctimai Sektor təşkilatının dövr üzrə mənfətinə mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentləri qoyulur. Əgər bu cür mənfəət vergiləri İctimai Sektor təşkilatlarına qoyulursa, seçilmiş diskont dərəcəsi vergidən əvvəlki dərəcə olmalıdır.

Gələcək hadisələr

58. Öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan məbləğə təsir edə biləcək gələcək hadisələr, onların baş verəcəyi barədə kifayət qədər obyektiv dəlillər mövcud olduqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik məbləğində əks olunmalıdır.

59. Gözlənilən gələcək hadisələr xüsusilə qiymətləndirilmiş öhdəliklərin qiymətləndirilməsində vacib ola bilər. Məsələn, müəyyən öhdəliklər inflyasiyanın və ya digər qiymət dəyişikliklərinin təsirinə görə alanlara kompensasiyaların ödənilməsi üçün indeksləşdirilə bilər. Əgər mümkün və gözlənilən olan inflyasiya səviyyəsinin kifayət qədər dəlilləri varsa, onlar qiymətləndirilmiş öhdəliklərin məbləğində əks olunmalıdır. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin məbləğinə təsir edən gələcək hadisələrin digər misalı ondan ibarətdir ki, hökumət qaz işləri sahəsinə aid olan kül, qatran və digər çirkləndiricilərin xərclərinin sahənin istifadə müddətinin sonunda texnologiyada gələcək dəyişikliklər nəticəsində azalacağına inanır. Bu halda tanınmış məbləğ o xərcləri əks etdirir ki, hansılarına ki texniki ixtisaslaşdırılmış və obyektiv müşahidəçilər tərəfindən meydançanın təmizləmə vaxtında mövcud olan texnologiya ilə bağlı bütün əldə olunan dəlilləri nəzərə almaqla uğramaqlarını məntiqlə gözləyirlər. Buna görə, məsələn, cari texnologiyada tətbiq olunmuş artan təcrübə ilə bağlı əmək haqqlarının gözlənilən azalması və yaxud cari texnologiyanın təmizləmə ilə bağlı daha iri və mürəkkəb fəaliyyətdə tətbiq olunmaqla bağlı gözlənilən xərclərin daxil olması münasib görülür. Lakin təşkilat təmizləmə üçün tamamilə yeni texnologiyanın hazırlanmasını bunun kifayət qədər obyektiv səbəblə təsdiq olunmasına qədər gözləmir.

60. Hökumətin və ya fərdi İctimai Sektor təşkilatının mövcud öhdəliyinin məbləğinə təsir edə bilən mümkün yeni qanunvericiliyin təsiri qanunvericiliyin şübhəsiz qəbul olunacağı barədə kifayət qədər obyektiv dəlil olduqda bu öhdəliyin qiymətləndirilməsində nəzərə alınır. Praktikadada yaranan öhdəliklərin müxtəlifliyi hər hal üçün kifayət qədər obyektiv dəlil verən vahid hadisəni müəyyən etməyi qeyri-mümkün edir. Dəlil (a) qanunvericilik nə tələb edəcəyi ilə əlaqədar, və (b) doğrudan da onun lazımı qaydada qəbul olunacağı və həyata

keçiriləcəyi ilə əlaqədar tələb olunur. Bir çox hallarda yeni qanunvericiliyin real qəbul olunacağına qədər kifayət qədər obyektiv dəlil mövcud olmayacaq.

Aktivlərin Gözlənilən Silinməsi

61. Aktivlərin gözlənilən silinməsindən yaranan gəlirlər qiymətləndirilmiş öhdəliyin qiymətləndirilməsində nəzərə alınmamalıdır.

62. Əgər gözlənilən silinmə qiymətləndirilmiş öhdəliyin yaranmasına səbəb olan hadisəyə yaxın şəkildə bağlıdırsa belə, aktivlərin gözlənilən silinməsi ilə bağlı gəlirlər nəzərə alınmır. Bunun yerinə təşkilat uyğun olan aktivləri nəzərdən keçirən İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı tərəfindən müəyyən edilən vaxtda aktivlərin gözlənilən silinməsi ilə bağlı gəlirləri tanıyır.

Kompensasiyalar

63. Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan xərclərin bir hissəsini və ya hamısını digər tərəfin kompensasiya edəcəyi gözləniləndə, həmin kompensasiya yalnız təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirəcəyi təqdirdə kompensasiyanın alınması ehtimalı faktiki qaçılmaz dərəcədə olduğu halda tanınmalıdır. Kompensasiya ayrıca aktiv olaraq qəbul edilməlidir. Kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ qiymətləndirilmiş öhdəliyin dəyərindən artıq olmalı deyil.

64. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda qiymətləndirilmiş öhdəliklə bağlı xərc kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ çıxılmaqla təqdim oluna bilər.

65. Arabir təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəliyin ödənilməsi üçün tələb olunan xərclərin bir hissəsini və ya hamısını digər tərəfə arxalana bilər (məsələn, sığorta müqaviləsi, kompensasiya üzrə maddə və ya təchizatçıların zəmanəti vasitəsilə). Digər təşkilat tərəfindən ödənilən məbləğləri ya kompensasiya edə bilər, ya da bu məbləği birbaşa ödəyə bilər. Məsələn, dövlət agentliyi onun işçiləri tərəfindən yanlış məsləhət nəticəsində fərd qarşısında hüquqi öhdəliyə malik ola bilər. Lakin, professional sığorta kompensasiyası səbəbindən bəzi xərcləri ödəyə bilər.

66. Bir çox hallarda təşkilat baxılan bütün məbləğə görə məsuliyyətli qala bilər, yəni təşkilat üçüncü tərəf hər hansı səbəbə görə məbləği ödəməyəcəyi təqdirdə bütün məbləği ödəməyə məcbur olacaq. Bu vəziyyətdə qiymətləndirilmiş öhdəlik öhdəliyin bütöv məbləği üzrə və əgər təşkilat öhdəliyi ödəyirsə tanınır. Bu halda, öhdəliyin tam məbləği üzrə qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınır və təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirəcəyi təqdirdə kompensasiyanın alınacağına faktiki olaraq müəyyən olduğu halda gözlənilən kompensasiya üzrə ayrıca aktiv tanınır.

67. Bəzi hallarda, üçüncü tərəf ödənişi həyata keçirə bilmədikdə, təşkilat həmin xərclər üzrə heç bir məsuliyyət daşmır. Belə olduqda, həmin xərclər üzrə təşkilatın heç bir öhdəliyi yaranmır və xərclər qiymətləndirilmiş öhdəliyə daxil edilmir

68. 37-ci maddədə göstərilədiyi kimi, təşkilatın öhdəlik üzərində daşdığı birgə və ayrıca məsuliyyət şərti öhdəlik hesab edilir, çünki öhdəliyin digər tərəflər tərəfindən ödəniləcəyi gözlənilir.

Qiymətləndirilmiş Öhdəliklərdə Dəyişikliklər

69. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər hər hesabat tarixində yenidən baxılmalı və ən yaxşı qiymətləndirməni əks etdirməsi üçün düzəlişlər edilməlidir. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün iqtisadi səmərəni və ya xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması artıq ehtimal olunmadıqda, qiymətləndirilmiş öhdəlik ləğv edilməlidir.

70. Diskontlaşdırma tətbiq olunduğu halda, qiymətləndirilmiş öhdəliyin balans dəyəri zamanın keçdiyini əks etdirmək məqsədilə, hər dövrdə artırılır. Bu artım faizlərin ödənilməsi üzrə xərclər kimi tanınır.

Qiymətləndirilmiş Öhdəliklərin İstifadəsi

71. Qiymətləndirilmiş öhdəlikdən digər xərclərin ödənilməsi üçün deyil, məhz ilkin olaraq nəzərdə tutulan xərclərin ödənilməsi üçün istifadə olunmalıdır.

72. Yalnız o xərclər qiymətləndirilmiş öhdəliyə qarşı yönəlmiş hesab olunur ki, qiymətləndirilmiş öhdəlik ilkin olaraq onlara görə yaradılmışdır. Xərclərin ilkin olaraq digər məqsədlər üçün tanınan qiymətləndirilmiş öhdəliyə yönəlməsi iki müxtəlif hadisələrin təsirini gizlədəcəkdir.

Tanınma və Qiymətləndirmə Qaydalarının Tətbiqi

Gələcək Əməliyyat üzrə Xalis Zərərlər

73. Qiymətləndirilmiş öhdəliklər gələcək əməliyyat tədbirləri üzrə xalis zərər üçün tanınmamalıdır.

74. Gələcək əməliyyat fəaliyyətlərindən xalis zərər 18-ci maddədə göstərilən öhdəliklər anlayışına, 22-ci maddədə göstərilən qiymətləndirilmiş öhdəliklər üçün təsbit edilmiş ümumi tanınma meyarlarına cavab vermir.

75. Gələcək əməliyyat fəaliyyətlərindən xalis zərərin gözlənməsi bu fəaliyyətlərdə istifadə edilən müəyyən aktivlərin qiymətdən düşmə ehtimalının göstəricisidir. Qiymətdən düşmənin uçotu üzrə göstəriş uyğun olaraq "Pul vəsaitləri yaratmayan aktivlərin dəyərdən düşməsi" adlı İctimai Sektor üçün 21 № li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı və ya "Pul vəsaitləri yaradan aktivlərin dəyərdən düşməsi" adlı İctimai Sektor üçün 26 № li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında əks olunub.

Ağır Şərtli Müqavilələr

76. Təşkilatın ağır şərtli müqaviləsi varsa, bu müqavilə əsasında yaranmış cari öhdəlik (bərpa xərcləri çıxılmaqla) qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalı və qiymətləndirilməlidir.

77. Hazırkı Standartın 76-cı maddəsi yalnız ağır şərtlərə malik müqavilələrə tətbiq edilir. Təşkilat tərəfindən verilən və qarşılığında sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərində təqribən bərabər olan vəsaitlərin birbaşa olaraq alınmaması nəzərdə tutulan sosial yardımların göstərilməsi üzrə müqavilələr hazırkı Standartın tətbiq sahəsinə daxil deyildir.

78. Mübadilə əməliyyatlarını (məsələn standart sifarişlər) sübut edən bəzi müqavilələr digər tərəfə kompensasiya ödənilmədən ləğv edilə bilər və bu səbəbdən burada öhdəlik yoxdur. Digər müqavilələr hər bir müqavilə tərəfi üçün həm hüquqlar həm də öhdəliklər müəyyən edir. Əgər hadisələr belə müqaviləni ağır şərtli edirsə, müqavilə hazırkı Standartın tətbiqi sahəsinə düşür və mövcud olan öhdəlik tanınır. Ağır şərtli olmayan gələcəkdə icra edilməli olan müqavilə hazırkı Standartın tətbiqi sahəsinə daxil edilmir.

79. Bu Standart ağır şərtli müqaviləni, müqaviləyə əsasən öhdəliklərin yerinə yetirilməsi üzrə qaçılmaz olan xərclərin həmin müqaviləyə əsasən əldə olunması gözlənilən iqtisadi səmərələrdən yüksək olduğu müqavilə kimi tərifləndirir. Bu səbəbdən, bərpa olunmanı çıxmaqla cari öhdəlik 76-cı maddəyə əsasən qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmalıdır. Müqaviləyə əsasən qaçılmaz xərclər, həmin müqavilənin yerinə yetirilməsi xərclərindən və müqavilənin yerinə yetirilməməsinə görə hər hansı kompensasiya və ya cərimələrdən aşağı olanını - müqavilədən çıxmağın ən aşağı xalis dəyərini əks etdirir.

80. Ağır şərtli müqavilə üzrə ayrıca qiymətləndirilmiş öhdəliyin yaranmasından əvvəl təşkilat bu müqaviləyə həsr olunan aktivlərin qiymətdən düşməsinə tanınmalıdır.

Restrukturizasiya

81. Restrukturizasiya anlayışına uyğun gələ biləcək hadisələrin nümunələri aşağıda verilmişdir:

(a) Fəaliyyətin və ya xidmətin bitməsi və ya silinməsi;

(b) Müəyyən yerdə və ya bölgədə dövlət agentliyinin filialının bağlanması və ya fəaliyyətinin bitməsi, və ya fəaliyyətin bir bölgədən digərinə keçməsi;

(c) Rəhbərliyin strukturunda dəyişikliklər, məsələn, rəhbərliyin və ya icra xidmətinin hər hansı səviyyəsinin aradan qaldırılması; və

(d) Təşkilatın əməliyyatlarının növünə və istiqamətinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən fundamental yenidən təşkil edilmələr.

82. Restrukturizasiya xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəlik 22-ci maddədə müəyyən edilmiş qiymətləndirilmiş öhdəliklər üzrə ümumi tanınma meyarlarına əməl etdikdə tanınır. 83-96-cı maddələr ümumi tanınma meyarlarının restrukturizasiyalara necə tətbiq olunduğunu müəyyən edir.

83. Restrukturizasiya üzrə konstruktiv öhdəlik yalnız aşağıdakı hallarda yaranır:

(a) təşkilatın ən azından aşağıdakıları müəyyən edən restrukturizasiya üzrə rəsmi təfsilatlı planı mövcud olduqda:

(i) restrukturizasiya olunan fəaliyyət/əməliyyat strukturu və ya fəaliyyət/əməliyyat strukturunun müəyyən hissəsi;

(ii) restrukturizasiyanın təsiri altına düşəcək əsas sahələr;

(iii) göstərdikləri xidmətlərin dayandırıldığına görə kompensasiya alacaq işçilərin təqribi sayı, yerləşməsi və vəzifələri;

(iv) çəkiləcək məsrəflər; və

(v) planın həyata keçiriləcəyi tarix; və

(b) təşkilat, bu planın yerinə yetirilməsinin başlanması və ya onun əsas xüsusiyyətlərinin açıqlanması yolu ilə restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərdə əsaslı inam yaratdıqda.

84. Dövlət sektoru çərçivəsində restrukturizasiya bütöv dövlət, nazir və ya nazirlik, və ya agentlik səviyyəsində baş verə bilər.

85. Hökumətin və ya fərdi təşkilatın restrukturizasiya planını həyata keçirməyə başlaması haqqında dəlil, məsələn, (a) planın əsas xüsusiyyətlərinin ictimaiyyətə açıqlanması, (b) aktivin satılması və ya köçürülməsi, (c) icarəni ləğv etmək niyyəti haqqında bildiriş və (d) xidmətlərin müştəriləri üçün alternativ müqavilələrin yaranması vasitəsilə təmin ediləcək. Restrukturizasiya üzrə təfsilatlı planın ictimaiyyətə açıqlanması, yalnız bu, müştərilər, təchizatçılar və işçilər (və ya onların nümayəndələri) kimi digər tərəflərdə müəssisənin planı yerinə yetirəcəyi haqqında əsaslı ümid yaradacaq şəkildə və kifayət qədər təfərrüatı ilə (yəni, planın əsas xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi) verilmişdirsə, restrukturizasiya üzrə konstruktiv öhdəlik yaradır.

86. Restrukturizasiyanın təsiri altına düşən tərəflərə planın açıqlanması zamanı, onun konstruktiv öhdəliyə səbəb olacaq qədər əsaslı olması üçün, yerinə yetirilməsinin mümkün qədər tez başlanması və planda əhəmiyyətli dəyişikliklər edilməsi ehtimal olunmayan vaxt çərçivəsində tamamlanması planlaşdırılmalıdır. Restrukturizasiyanın başlanmasından əvvəl uzun müddətli gecikmə baş verdikdə və ya onun əsassız olaraq uzun müddətli olacağı gözlənildikdə, planın digər tərəflərdə müəssisənin restrukturizasiyanı həyata keçirəcəyi üzrə əsaslı ümid yaradacağı ehtimal olunmur, belə ki, vaxt çərçivəsi müəssisənin planlarını dəyişməyə imkan verir.

87. Hesabat tarixindən əvvəl rəhbərliyin və ya rəhbər orqanın restrukturizasiya etmək qərarı təşkilatın hesabat tarixindən əvvəl aşağıdakı fəaliyyətindən başqa konstruktiv öhdəlik yaratmır:

(a) Təşkilat restrukturizasiya planını həyata keçirməyə başlamışdır;

(b) Təşkilat kifayət qədər müəyyən tərzdə restrukturizasiya planının əsas xüsusiyyətlərini restrukturizasiya planına aid olan tərəflərə özünün restrukturizasiya aparacağı barədə onlarda həqiqi ümid yaratmaq üçün açıqlamışdır.

Əgər təşkilat hesabat tarixindən sonra restrukturizasiya planını həyata keçirməyə başlayırsa və ya restrukturizasiya planının aid olduğu tərəflərə onun əsas cəhətlərini elan edirsə, restrukturizasiyanın əhəmiyyətli olduğu təqdirdə və qeyri-açıqlama istifadəçilərin maliyyə hesabatları ilə bağlı iqtisadi qərarlarına təsir edə bilərsə, açıqlama "Hesabat tarixindən sonrakı hadisələr" adlı İctimai Sektor üçün 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına əsasən tələb oluna bilər.

88. Konstruktiv öhdəliyin yalnız rəhbərlik və rəhbər orqanın qərarı ilə yaradılmamasına baxmayaraq, öhdəlik belə qərar ilə birlikdə digər hadisələr nəticəsində yarana bilər. Məsələn, işçilərin nümayəndələri ilə işdən çıxma ödənişləri və alıcılar ilə əməliyyatın satışı və köçürülməsi ilə bağlı danışıqlara rəhbər orqanın və ya direktorlar şurasının təsdiqi ilə yekun vurula bilər. Bu təsdiq əldə edilərək digər tərəflərə çatdırılan zaman təşkilat 83-cü maddənin şərtlərinə əməl etmək şərti ilə restrukturizasiya etmək üçün konstruktiv öhdəliyə malikdir.

89. Bəzi ölkələrdə (a) İctimai Sektor təşkilatı haqqında qərar vermək üzrə əsas səlahiyyət rəhbərlikdən fərqli olan maraqların nümayəndələrindən ibarət olan rəhbər orqana və ya direktorlar şurasına verilir, (b) bu nümayəndələrə bildiriş rəhbər orqanın və ya direktorlar şurasının qərar verməsindən əvvəl lazım ola bilər. Belə rəhbər orqan və ya direktorlar

şurası tərəfindən qərar bu nümayəndələrə çatdırılmalı olduğuna görə, bu restrukturizasiya etmək üçün konstruktiv öhdəlik yarada bilər.

Əməliyyatların Satışı və ya Köçürülməsi

90. Təşkilat satışı həyata keçirmək öhdəliyini öz üzərinə götürməyə qədər, yəni satış üzrə məcburi müqavilə bağlanmayana qədər, fəaliyyət növünün satışından heç bir öhdəlik irəli gəlmir.

91. Əgər təşkilat əməliyyatı satmağa qərar verirsə və bunu ictimaiyyətə elan edirsə, o alıcı müəyyən olunana və satış öhdəçiliyi müqaviləsi bağlanılana qədər satışı həyata keçirə bilməz. Satış öhdəçiliyi müqaviləsi olana qədər, təşkilat öz fikrini dəyişə bilər və münasib şərtlər əsasında alıcının tapılmadığı təqdirdə, faktiki olaraq başqa cür fəaliyyət göstərə bilər. Satış restrukturizasiyanın bir hissəsi olduğu zaman, konstruktiv öhdəlik satış öhdəçiliyi müqaviləsinin bağlanılmasından əvvəl restrukturizasiyanın digər hissələri üzrə yarana bilər.

92. Dövlət sektoru çərçivəsində restrukturizasiya əməliyyatların bir nəzarət edilən təşkilatdan digərinə köçürülməsini daxil edir və əməliyyatların pulsuz və ya nominal ödənişlə köçürülməsini daxil edir. Belə köçürmələr hökumətin göstərişi əsasında baş tutacaq və öhdəçilik müqaviləsini 90-cı maddədə təsvir olunduğu kimi daxil etməyəcək. Öhdəlik yalnız köçürmə öhdəçiliyi mövcud olduğu zaman mövcuddur. Hətta əgər təklif olunan köçürmələr qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınmasına gətirib çıxarmırsa, planlaşdırılan əməliyyat İctimai Sektor üçün 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı, "Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar" adlı İctimai Sektor üçün 20 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı kimi digər İctimai Sektor üçün Mühasibat Uçotu Standartları kimi açıqlama tələb edə bilər.

Restrukturizasiya üzrə ehtiyat fondları

93. Restrukturizasiya üzrə ehtiyat fondu restrukturizasiyadan yaranan birbaşa xərclərdən ibarət olmalıdır, yəni o xərclər, hansılarki:

(a) Mütləq restrukturizasiya tərəfindən törədilir; və

(b) Təşkilatın cari öhdəliyi ilə heç bir əlaqəsi yoxdur.

94. Restrukturizasiya üzrə ehtiyat fondu aşağıdakı xərclərdən ibarət deyil:

(a) İşləməyə davam edən heyətin yenidən hazırlanması və köçməsi üzrə xərclər;

(b) Marketing xərcləri; və ya

(c) Yeni sistemlərə və yayılma şəbəkəsinə investisiya.

Həmin xərclər fəaliyyətin gələcəkdə həyata keçirilməsinə aiddir və hesabat tarixində restrukturizasiya üzrə öhdəliklər hesab edilmir. Belə xərclər eyni əsasda tanınır, elə bil onlar restrukturlaşdırmadan asılı olmayaraq yaranıblar.

95. Restrukturizasiya tarixinə qədər müəyyən edilə bilən gələcək əməliyyat tədbirləri üzrə xalis zərərlər 18-ci maddədə müəyyən edilən kimi ağır şərtli müqavilələrə aid olmasa, onlar qiymətləndirilmiş öhdəliyə daxil edilmir.

96. 61-ci maddədə tələb olunduğu kimi, aktivlərin xaric olmasından gözlənilən qazanc, aktivlərin satışı restrukturizasiyanın bir hissəsi olaraq nəzərdə tutulsa belə, restrukturizasiya üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliyin qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınmır.

Məlumatın Açıqlanması

97. Qiymətləndirilmiş öhdəliklərin hər bir qrupu üzrə təşkilat maliyyə hesabatlarının qeydlərində aşağıdakılara aid məlumatı açıqlamaladır:

(a) hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna olan balans dəyəri;

(b) hesabat dövrü ərzində yaranan əlavə qiymətləndirilmiş öhdəliklər, o cümlədən mövcud qiymətləndirilmiş öhdəliklərin artması;

(c) Dövr ərzində istifadə edilən (qiymətləndirilmiş öhdəliyə qarşı çəkilmiş və tutulan xərclər)

(d) hesabat dövrü ərzində istifadə olunmamış, ləğv edilmiş məbləğlər; və

(e) hesabat dövrü ərzində vaxtın keçməsi və diskontlaşdırma dərəcəsində hər hansı dəyişikliyin təsiri nəticəsində meydana gəlmiş diskontlaşdırılmış məbləğin artması.

Müqayisəli məlumat tələb olunmur.

98. Təşkilat qiymətləndirilmiş öhdəliyin hər bir qrupu üçün aşağıdakıları açıqlamaladır:

(a) Öhdəliyin xüsusiyyətinin qısa təsviri və bu yaranan iqtisadi səmərənin və xidmət potensialının xaric olmasının gözlənilən vaxtı;

(b) bu xaricəmələlərin vaxtı və məbləği haqqında qeyri-müəyyənliklərin göstəriciləri. Əgər tələblərə cavab verən məlumatı vermək vacibdirsə, təşkilat 58-ci maddədə göstərilən kimi gələcək hadisələrlə bağlı edilən əsas fərziyyələri açıqlamalıdır; və

(c) Hər hansı gözlənilən kompensasiya üçün tanınan hər hansı aktivin məbləği göstərilməklə bu gözlənilən kompensasiyanın məbləği.

99. Təşkilat, birbaşa olaraq sosial yardım alan şəxslərdən təmin edilən məhsul və xidmətlərin dəyərinə təqribən bərabər olan vəsaitlər alınmayan sosial yardımlar üzrə qiymətləndirilmiş öhdəliklərin özünün maliyyə hesabatlarında tanınmasına dair qərar qəbul etdikdə, sözügedən qiymətləndirilmiş öhdəliklər üçün Standartın 97 və 98-ci maddələrinə əsasən tələb olunan məlumatları açıqlamalıdır.

100. Öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün hər hansı xaricəmələnin baş verəcəyi ehtimalının zəif olduğu hallar istisna olmaqla, təşkilat hesabat tarixində şərti öhdəliklərin hər növü üzrə onun xarakterinin qısa təsvirinə və mümkün olan hallarda aşağıdakılara dair informasiyanı da açıqlamalıdır:

(a) onun maliyyə təsirinin hazırki Standartın 44-62-ci maddələrinə əsasən qiymətləndirilmiş dəyəri;

(b) hər hansı xaricəmələnin məbləği və ya müddəti ilə bağlı qeyri-müəyyənlik faktorları; və

(c) hər hansı kompensasiyanın əldə edilməsi ehtimalı.

101. Hansı qiymətləndirilmiş öhdəliklərin və şərti öhdəliklərin bir kateqoriyaya birləşdirilə bilməsini müəyyənləşdirərkən 98-ci maddənin (a) və (b), 100-cü maddənin (a) və (b) bəndlərinin tələblərini yerinə yetirmək üçün maddələrin xüsusiyyətlərinin onlar haqqında olan vahid hesabat üçün kifayət qədər oxşar olub-olmamasını nəzərdən keçirmək vacibdir. Beləliklə, öhdəliyin bir növünə aid olan məbləğləri qiymətləndirilmiş öhdəliyin vahid kateqoriyası kimi nəzərdən keçirmək münasib ola bilər, lakin ətraf mühitin bərpa edilməsi üzrə xərcləri və məhkəmə proseslərinə tabe olan məbləğləri vahid kateqoriya kimi nəzərdən keçirmək münasib olmaya bilər.

102. Əgər qiymətləndirilmiş və şərti öhdəlik həmin vəziyyətlər yığını tərəfindən yaranırlarsa, təşkilat 97, 98 və 100-cü maddələrdə tələb olunan məlumatı qiymətləndirilmiş və şərti öhdəlik arasında əlaqəni göstərmək üçün açıqlamalıdır.

103. Təşkilat müəyyən vəziyyətlərdə qiymətləndirilmiş öhdəliyin qiymətləndirilməsi üçün xarici qiymətləndirmədən istifadə edə bilər. Belə hallarda, qiymətləndirməyə aid olan məlumat effektiv şəkildə açıqlana bilər.

104. 100-cü maddədəki açıqlama tələbləri təşkilat tərəfindən təmin edilən sosial müavinətlərdən yaranan şərti öhdəliklərə tətbiq edilmir. Bu müavinətlərə görə təşkilat bu müavinətləri alanlardan satılan malların və xidmətlərin dəyərində təxminən bərabər olan ödəniş almır (Sosial müavinətlərin bu Standartdan çıxarılması haqqında 1-ci maddənin (a) bəndi və 7-11-ci maddələrə bax).

105. İqtisadi səmərənin və xidmət potensialının daxil olacağı ehtimal olunduqda, təşkilat, hesabat tarixində maliyyə hesabatlarının qeydlərində şərti aktivlərin xarakterinin qısa təsvirini və mümkün olduqda, hazırki Standartın 44-62-ci maddələrində müəyyən edilmiş prinsiplərdən istifadə edərək, onların qiymətləndirilmiş maliyyə təsirinin dəyərini açıqlamalıdır.

106. 105-ci maddədə tələb olunan açıqlamalar təşkilata axacaq səmərələr üzrə əsaslı gözləntinin mövcud olduğu şərti aktivlərə tətbiq edilir. Yəni, bütün şərti aktivlər haqqında bu məlumatın açıqlanması tələb olunmur (bax: şərti aktivlər haqqında 39-43-cü maddələr). Şərti aktivlər üzrə açıqlamaların yaranan gəlirin ehtimalı haqqında yanlış göstərişlər verməkdən çəkinməsi vacibdir. Məsələn, şərti aktiv müqavilədən yarana bilər. Bu müqavilə əsasında İctimai Sektor təşkilatı özəl sektor şirkətinə onun mülkiyyətlərinin birində hər bir tona görə müəyyən olunmuş qiymət əsasında ödəniş müqabilində mədən qazmağa icazə verir və şirkət mədən qazmağa başlayır. Müqavilənin xarakterinin açıqlanmasına əlavə olaraq, şərti aktiv hasil edilən mineralın miqdarı və gözlənilən pul vəsaitlərin daxil olması vaxtının əsaslı qiymətləndirməsi zamanı ölçülə bilər. Əgər hər hansı mineralın hasil edilməsinin az olacağı ehtimalını göstərən etibarlı mənbələr və digər şəraitlər olmasa, İctimai Sektor təşkilatı səmərələrin daxil olması ehtimalı olmadığına görə 105-ci maddədə tələb olunan məlumatı açıqlamayacaq.

107. 105-ci maddədəki açıqlama tələbləri kommersiya və qeyri-komersiya əməliyyatlarından şərti aktivləri daxil edir. Şərti aktivin vergitutma gəliri ilə əlaqədar olub-olmaması vergi tutulan hadisənin izahına söykənir. Vergi tutulan hadisənin vergitutma gəliri üçün müəyyənləşdirilməsi və həmçinin vergitutma gəlirlərinə aid olan şərti aktivlərin açıqlanması üzrə onun mümkün fəsadlarının müəyyənləşdirilməsi qeyri-mübadilə gəliri ilə bağlı ayrıca layihənin bir hissəsi kimi nəzərdən keçirilir.

108. Hazırki Standartın 100 və 105-ci maddələrinə uyğun olaraq açıqlanması tələb edilən hər hansı məlumatın təqdim edilməsi praktiki nöqtəyi nəzərindən mümkün olmadıqda, həmin fakt qeyd edilməlidir.

109. Çox nadir hallarda, hazırki Standartın 91-107-ci maddələrində tələb olunan bəzi və ya bütün məlumatların açıqlanmasının qiymətləndirilmiş öhdəlik, şərti öhdəlik və şərti aktivin mövzusu üzrə təşkilatın digər tərəflərlə mübahisəsində onun mövqeyinə ciddi ziyan vuracağı ehtimal edilə bilər. Belə hallarda, təşkilat həmin məlumatı açıqlamaq məcburiyyətində deyil, lakin məlumatın açıqlanmaması faktını, onun səbəbini və mübahisənin ümumi xarakterinə dair məlumatı açıqlamalıdır.

Keçid Müddəaları

110. (çıxarılmışdır)

Qüvvəyə Minmə Tarixi

111. Təşkilat bu Standartı 1 Yanvar 2004-cü ildən başlayan və ya bu tarixdən sonrakı dövrləri əhatə edən illik maliyyə hesabatları üçün tətbiq etməlidir. Əvvəlki tətbiq etmə təqdir edilir. Əgər təşkilat bu Standartı 1 Yanvar 2008-ci il tarixdən əvvəl başlayan dövr üzrə tətbiq edirsə, bu halda təşkilat bu faktı açıqlamalıdır.

111A. 2011-ci ilin sentyabr ayında dərc olunmuş "İSMUBS-a düzəlişlər 2011" sayəsində 5-ci maddə silinmişdir və 1 və 4-cü maddələrə düzəlişlər edilmişdir. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2013 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqetmə təşviq olunur. Əgər təşkilat düzəlişi 1 yanvar 2013-dən öncə tətbiq edirsə, o bu faktı açıqlamalıdır.

112. Təşkilat bu qüvvəyə minmə tarixindən sonrakı maliyyə hesabatı məqsədləri üçün İSMUBS 33-də verilmiş mühasibatın hesablama metodunu qəbul etdikdə, bu Standart hesablama metodunun qəbul edilmə tarixini və ya bu tarixdən sonrakı dövrlərini əhatə edən təşkilatın illik maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur.

112A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 33 sayəsində 110 və 112-ci maddələrə düzəliş edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2017 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqetməyə icazə verilir. Əgər təşkilat İSMUBS 33-ü 1 yanvar 2017-dən öncə tətbiq edirsə, o bu dəyişiklikləri də eyni dövrdə tətbiq etməlidir.

Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, Şərti Öhdəliklər, Şərti Aktivlər və Kompensasiyalar

Bu cədvəllər İctimai Sektor üçün 19 Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tərkib hissəsi olmayıb, yalnız Standarta əlavə kimi verilmişdir.

<p>Son hadisələr nəticəsində (a) cari öhdəliyin, və ya (b) mövcudluğu bir və ya daha çox müəyyən gələcək hadisələrin baş verməsi və ya baş verməməsi faktı ilə təsdiq olunacaq və təşkilatın tam nəzarətində olmayan mümkün öhdəliyin yerinə yetirilməsində gələcək iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması ola bilər.</p>		
<p>Mümkündür ki, resursların xaric olmasını tələb edən cari öhdəlik vardır</p>	<p>Resursların xaric olmasını ola bilsin ki, tələb etməyəcək, çünki mümkün öhdəlik və ya cari öhdəlik vardır</p>	<p>Resursların xaric olması ehtimalı uzaq olan mümkün öhdəlik və ya cari öhdəlik.</p>
<p>Qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınır (22-ci maddə).</p>	<p>Heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmır (35-ci maddə).</p>	<p>Heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmır (35-ci maddə).</p>
<p>Qiymətləndirilmiş öhdəlik üzrə açıqlamalar tələb olunur (97 və 98-ci maddələr).</p>	<p>Şərti öhdəlik üzrə açıqlamalar tələb olunur (100-cü maddə).</p>	<p>Heç bir açıqlama tələb olunmur (100-cü maddə).</p>

Şərti öhdəlik həmçinin çox nadir hallarda yaranır. Bu hallarda etibarlı qiymətləndirmə edilə bilmədiyinə görə tanına bilməyən öhdəlik yaranır. Şərti öhdəlik üçün açıqlama tələb olunur.

Şərti Aktivlər

Keçmiş hadisələr nəticəsində mövcudluğu bir və ya daha çox gələcək hadisələrin baş verməsi və ya baş verməməsi faktı ilə təsdiqlənəcək və təşkilatın tam nəzarətində olmayan şərti aktivin mövcudluğu hallarında		
İqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olması faktiki olaraq müəyyəndir.	İqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olması mümkündür, lakin faktiki olaraq qeyri-müəyyəndir.	İqtisadi səmərələrin və ya xidmət potensialının daxil olması qeyri-mümkündür.
Aktiv şərti deyil (41-ci maddə).	Heç bir aktiv tanınmır (39-cu maddə).	Heç bir aktiv tanınmır (39-cu maddə).
	Açıqlamalar tələb olunur (105-ci maddə).	Heç bir açıqlama tələb olunmur (100-cü maddə).

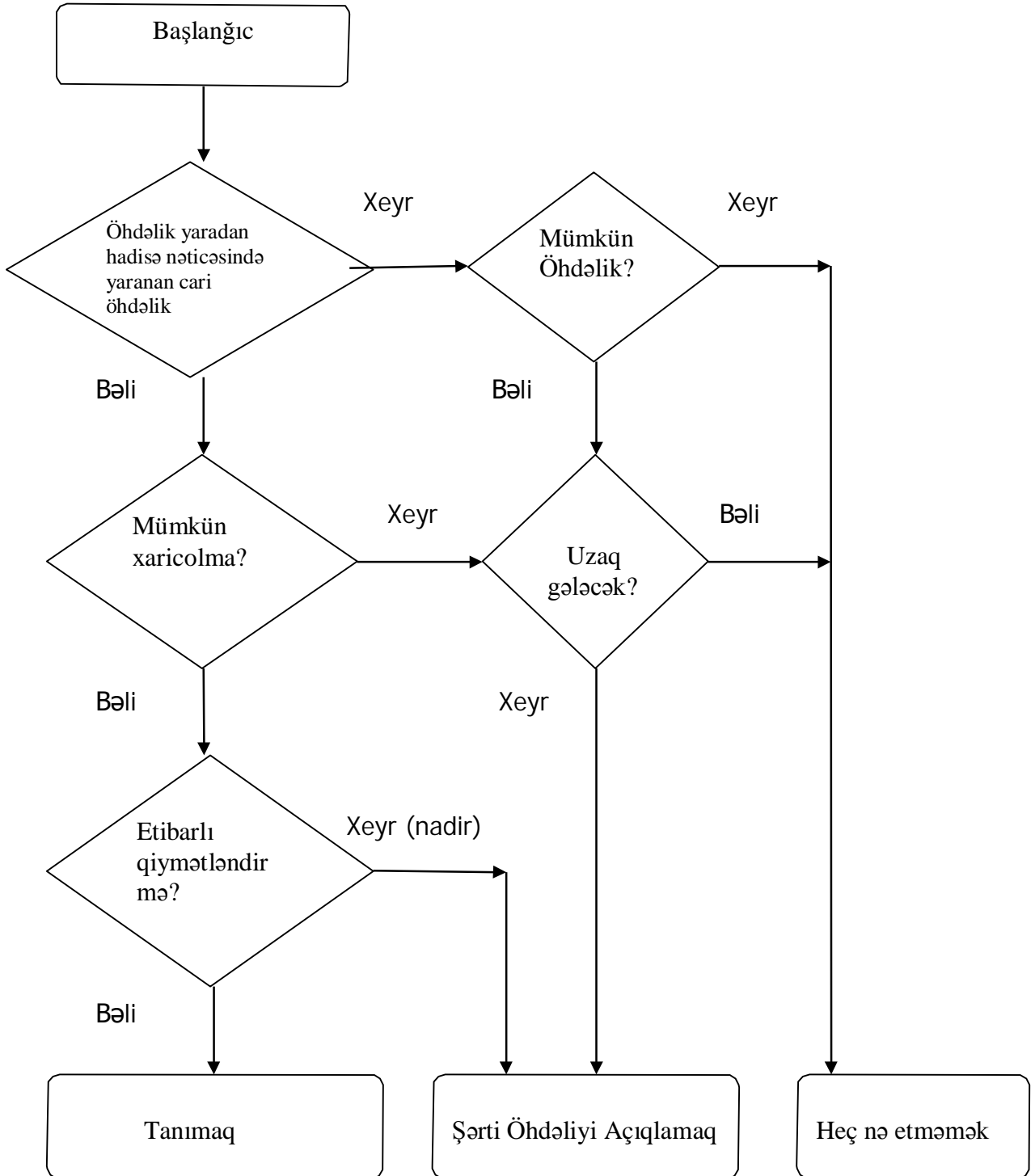
Kompensasiyalar

<p>Qiymətləndirilmiş öhdəliyi ödəmək üçün tələb olunan bəzi və ya bütün xərclərin digər tərəfdən ödənilməsi gözlənilir.</p>		
<p>Təşkilat xərclərin digər tərəfdən ödəniləcək olan hissəsi üzrə heç bir öhdəliyə malik deyil.</p>	<p>Ödənilməsi gözlənilən məbləğ üzrə öhdəlik təşkilatda qalır və təşkilatın öhdəliyi yerinə yetirdiyi təqdirdə kompensasiya əldə etməsi faktiki olaraq müəyyəndir.</p>	<p>Ödənilməsi gözlənilən məbləğ üzrə öhdəlik təşkilatda qalır və təşkilat öhdəliyi yerinə yetirirsə kompensasiya faktiki olaraq qeyri-müəyyən olur.</p>
<p>Təşkilat ödəniləcək məbləğ üzrə heç bir öhdəliyə malik deyil (67-ci maddə).</p>	<p>Kompensasiya maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatda ayrıca aktiv kimi tanınır və maliyyə nəticələri haqqında hesabatda xərcin hesabına hesaba alınmalıdır. Kompensasiya üzrə tanınmış məbləğ qiymətləndirilmiş öhdəliyin dəyərindən artıq olmalı deyil (63 və 64-cü maddələr).</p>	<p>Gözlənilən kompensasiya aktiv kimi tanınmır (63-cü maddə).</p>
<p>Heç bir açıqlama tələb olunmur.</p>	<p>Kompensasiya və kompensasiya üzrə tanınan məbləğ açıqlanır (98-ci maddənin (c) bəndi).</p>	<p>Gözlənilən kompensasiya açıqlanır (98-ci maddənin (c) bəndi)</p>

Əyani qərarlar sxemi

Bu qərarlar İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının tərkib hissəsi olmayıb, yalnız Standarta əlavə kimi verilmişdir.

Qeyd: Bəzi hallarda cari öhdəliyin mövcud olub-olmaması aydın olmaya bilər. Bu hallarda, cari öhdəliyin hesabat tarixində mövcud olması ehtimalı, bütün mövcud faktları nəzərə alaraq yüksəkdirsə, keçmiş hadisənin cari öhdəliyə səbəb olduğu fərz olunur (hazırkı Standartın 23-cü maddəsi).

Standartın Tətbiqi üzrə Göstəriş

Bu göstəriş İctimai Sektor üçün 19 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının bir hissəsi deyildir, bu onu tamamlayır.

Tanınma

Göstəriş №1. Misallardakı bütün təşkilatların hesabat tarixi 31 dekabrdir. Bütün hallarda ehtimal olunur ki, hər hansı gözlənilən xaricəlmələr etibarlı qiymətləndirilə bilər. Bəzi misallarda təsvir olunan vəziyyətlər aktivlərin qiymətdən düşməsinə səbəb ola bilər – bu nöqtəyi-nəzər misallarda nəzərdən keçirilmir.

Göstəriş №2. Misallarda göstərilən çarpaz istinadlar bu Standartın xüsusilə münasib olan maddələrini göstərir. Bu göstəriş hazırkı Standartın kontekstində oxunmalıdır.

Göstəriş №3. “Ən yaxşı qiymətləndirməyə” istinadlar pulun zaman dəyəri əhəmiyyətli olan diskontlaşdırılmış dəyərin məbləğinə aid edilir.

Zəmanətlər

Göstəriş №4. A Hökumət Müəssisəsi Hökumətin istifadə etməsi və əhaliyə satılması üçün axtarış və xilasetmə avadanlıqları istehsal edir. Satış zamanı Müəssisə alıcılara müəyyən məhsullara aid zəmanətlər verir. Satış şərtlərinə görə Müəssisə satış tarixindən 3 il sonra meydana çıxan istehsal qüsurlarını təmir və ya dəyişmə vasitəsilə aradan qaldırmağa zəmanət verir. Əvvəlki təcrübə zəmanətlər üzrə bəzi iddiaların yaranmasının mümkünlüyünə işarə edir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə avadanlığın hüquqi öhdəliyin yaranmasına səbəb olan zəmanətlə satışdır.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Bütövlüklə zəmanətlər üçün mümkündür (bax: 32-ci maddə).

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik hesabat tarixinə və hesabat tarixindən əvvəlki tarixə uyğun olaraq məhsulların düzəldilməsi üzrə xərclərin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 22 və 32-ci maddələr).

Çirklənmiş torpaq – Qanunvericilik Həqiqətən Əminliklə Qəbul Ediləcək

Göstəriş №5. Vilayət hökuməti limanın yanında yerləşən torpaqda anbara sahibdir. Vilayət hökuməti torpağa mülkiyyət hüququnu saxlayır, çünki ola bilsin ki, torpaq limanın fəaliyyətində gələcək istifadə üçün lazım olacaq. Son 10 il ərzində bir qrup fermer mülkiyyəti kənd təsərrüfatı kimyəvi preparatlarının saxlanması üçün anbarı icarə götürmüşdür. Milli hökumət ətraf mühit haqqında qanunvericilik qəbul etmək niyyətini açıqlayır. Bu qanunvericilik mülkiyyətçilərdən çirklənmiş torpaqların təmizlənməsi üçün xərclərdən ibarət olan ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısını almaq üzrə öhdəlik qəbul etmələrini tələb edir. Nəticədə vilayət hökuməti təhlükəli kimyəvi preparatlar üzrə siyasət həyata keçirir və bu siyasəti öz fəaliyyətində və mülkiyyətində tətbiq etməyə başlayır. Bu mərhələdə məlum olur ki, kənd təsərrüfatı kimyəvi preparatları anbarı əhatə edən torpağı çirkləndirmişlər. Lakin vilayət hökuməti fermerləri və ya onların sığorta şirkətini torpağın təmizlənməsi üzrə xərcləri ödəməyə məcbur edə bilmir. 31 Dekabr 2001-ci il tarixinə həqiqətən şübhəsizdir ki, artıq çirklənmiş torpaqların təmizlənməsini tələb edən qanun layihəsi ilin başa çatmasından dərhal sonra qəbul ediləcəkdir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə təmizlənməni tələb edən qanunvericiliyin faktiki əminliyinə görə torpağın çirklənməsidir.

İqtisadi səmərələri və ya borcların ödənilməsi zamanı mümkün xidmətləri ehtiva edən ehtiyatların xaric olması ehtimalı mövcuddur.

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik təmizlənmə üzrə xərclərin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır. (bax: 22 və 30-cu maddələr)

Çirklənmə və Konstruktiv Öhdəlik

Göstəriş №6. Hökumət ətraf mühitin qorunması üzrə geniş elan olunmuş siyasətə malikdir. Bu siyasətə əsasən Hökumət öz fəaliyyəti nəticəsində yaranan bütün çirklənmələri təmizləmək üçün öz üzərinə öhdəliklər götürür. Hökumət bu elan olunmuş siyasətin həyata keçirilməsini nəzərdə tutan sənədə malikdir. Lakin yurisdiksiyada ətraf mühitin qorunması haqqında heç bir qanunvericilik yoxdur. Hərbi-dəniz təlimi zamanı gəmi zədələnmiş və əhəmiyyətli miqdarda yanacaq sızmağı baş vermişdir. Hökumət təcili təmizlənmə üzrə xərcləri və monitorinqin cari xərclərini ödəməyə və dəniz heyvanları və quşları müdafiə etməyə razılaşıır.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə konstruktiv öhdəlik yaradan ətraf mühitin çirklənməsidir, çünki hökumətin siyasəti və əvvəlki davranışı hökumətin çirklənməni təmizləyəcəyi barədə həqiqi ümid yaratmışdır.

İqtisadi səmərələri və ya borcların ödənilməsi zamanı mümkün xidmətləri ehtiva edən ehtiyatların xaric olması ehtimalı mövcuddur.

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik təmizlənmə üzrə xərclərin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 22 və 30-cu maddələr)

Çıxıl Karxanası

Göstəriş №7. Hökumət özəl şirkətdən kommersiya əsasında icarəyə götürdüyü torpaqda çıxıl karxanası işlədir. Çıxıl yolların tikilməsi və qorunub-saxlanması üçün istifadə edilir. Torpaq sahibləri ilə imzalanan müqavilə hökumətdən bütün binaları ləğv etməklə, torpağın ilkin görünüşünü qaytarmaqla və torpaq qatını dəyişməklə karxana ərazisini bərpa etməyə tələb edir. Son bərpa edilmə üzrə xərclərin 60%-i binaların ləğv edilməsi və ərazinin bərpa edilməsinə aiddir və 40%-i isə çıxıl hasilatından yaranır. Hesabat tarixinə binalar tikilmiş, ərazinin qazılması başlanmış, lakin heç bir çıxıl hasil edilməmişdir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Binaların inşa edilməsi və karxananın qazılması binaların ləğv edilməsi və ərazinin bərpa edilməsi ilə bağlı müqavilənin şərtlərinə uyğun olaraq hüquqi öhdəlik yaradır və beləliklə bu öhdəlik yaradan hadisədir. Lakin hesabat tarixinə çıxılın hasil edilməsi ilə bağlı yaranacaq zərəri aradan qaldırmaq üçün heç bir öhdəlik olmamışdır.

İqtisadi səmərələri və ya borcların ödənilməsi zamanı mümkün xidmətləri ehtiva edən ehtiyatların xaric olması ehtimalı mövcuddur.

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik binaların ləğv edilməsi və ərazinin bərpa edilməsinə aid olan son xərclərin 60%-inin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 22-ci maddə). Bu xərclər

karyerin dəyərinin bir hissəsi kimi daxil edilir. Çıqılın hasilatından yaranan xərclərin 40%-i çıqılın hasil edilməsi zamanı öhdəlik kimi tanınır.

Məbləğin geri qaytarılması siyasəti

Göstəriş №8. Dövlət mağazalar agentliyi mərkəzləşdirilmiş alış agentliyi kimi fəaliyyət göstərir və ictimaiyyətə məhsulların qalıqlarını almağa icazə verir. Bu agentlik narazı qalan alıcılara məbləğlərin qaytarılması siyasətini həyata keçirir, baxmayaraq ki onun bunu etmək üçün hüquqi öhdəliyi yoxdur. Onun məbləğləri qaytarmaq üzrə siyasəti geniş şəkildə məlumdur.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə konstruktiv öhdəliyə səbəb olan məhsulların satışdır, çünki agentliyin davranışı müştərilərdə agentlik tərəfindən pulların qaytarılacağı barədə etibarlı ümidlər yaratmışdır.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Mümkündür ki malların bir hissəsi məbləğlərin qaytarılması üçün qaytarılacaq (bax: 32-ci maddə)

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik məbləğlərin geri qaytarılması üzrə xərclərin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 18-ci (konstruktiv öhdəlik anlayışı), 22-ci, 25-ci və 32-ci maddələr)

Şöbənin bağlanması – Hesabat tarixindən əvvəl heç bir tətbiqin baş verməməsi
Göstəriş №9. 12 dekabr 2004-cü il tarixdə hökumət dövlət agentliyin bir bölməsini bağlamaq qərarı vermişdir. Hesabat tarixinə qədər (31 dekabr 2004) bu qərar heç kimə çatdırılmamışdır və bu qərarı həyata keçirmək üçün heç bir digər addımlar atılmamışdır.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Burada heç bir öhdəlik yaradan hadisə baş verməmişdir və beləliklə burada öhdəlik yoxdur.

Nəticə

Heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmamışdır (bax: 22 və 83-cü maddələr).

Bölmənin Bağlanması – Hesabat Tarixindən Əvvəl həyata Keçirilmə

Göstəriş №10. 12 dekabr 2004-ci il tarixində hökumət dövlət idarəsinin bölməsini bağlamaq qərarı vermişdir. 20 dekabr 2004-cü ildə dövlət bölmənin bağlanması üçün ətraflı plana razılıq verib və ixtisar haqqında bildiriş bölmənin heyətinə göndərilmişdir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə işçilərə konstruktiv öhdəliyə səbəb olan qərar haqqında məlumatın verilməsidir, çünki bu bölmənin bağlanılacağı barədə etibarlı ümid yaradır.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Mümkündür.

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik bölmənin bağlanması xərclərinin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üzrə 31 dekabr 2004-cü ildə tanınır (bax: 22 və 83-cü maddələr)

Hava Filtrinin Təchizi üzrə Hüquqi Tələblər

Göstəriş № 11.Yeni qanunvericiliyə əsasən, yerli dövlət təşkilatından 30 iyun 2005-ci il tarixinə qədər öz ictimai binalarını hava filtrləri ilə təchiz etmək tələb edilir. Təşkilat hava filtrlərini təchiz etməmişdir.

Təhlil

(a) 31 dekabr 2004-cü il üzrə hesabat tarixi

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Burada heç bir öhdəlik yaradan hadisə yoxdur, çünki həm hava filtrlərin quraşdırılması xərcləri üzrə və həm də qanunvericiliyə əsasən cərimələr üzrə heç bir öhdəlik yoxdur.

Nəticə

Filtrlərin təchizi ilə bağlı heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmamışdır (bax: 22-ci və 25-27-ci maddələr).

Təhlil

(b) 31 dekabr 2005-ci il üzrə hesabat tarixi

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Burada da hava filtrlərinin təchizi ilə bağlı heç bir öhdəlik yaradan hadisə yoxdur, çünki heç bir öhdəlik yaradan hadisə baş verməmişdir (filtrlərin təchiz edilməsi). Lakin qanunvericiliyə əsasən cərimələri və cəzaları ödəmək üçün öhdəlik yarana bilərdi, çünki öhdəlik yaradan hadisə baş vermişdir (ictimai binaların uyğunsuzluğu).

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Uyğunsuzluq üzrə çəkilən cəzaların və cərimələrin mümkünlüyünün qiymətləndirilməsi qanunvericiliyin təfərrüatlarından və onun həyata keçirilməsi rejiminin ciddiliyindən asılıdır.

Nəticə

Hava filtrlərin təchizi üzrə xərclərlə bağlı heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmamışdır. Lakin qiymətləndirilmiş öhdəlik təyin olunması daha mümkün olan hər hansı cərimələrin və cəzaların ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 22, 25-27-ci maddələr)

Gəlir Vergisi Sistemində edilən dəyişikliklər nəticəsində Heyətə Təlimlərin Yenidən Keçirilməsi

Göstəriş №12. Hökumət vergi gəliri sisteminə bir sıra dəyişikliklər irəli sürür. Bu dəyişikliklər nəticəsində vergitutma idarəsi (hesabat verən qurum) maliyyə xidmətləri sahəsində vəziyyətlərə davamlı uyğunluğu təmin etmək üçün öz inzibati və müvafiq heyətinə təlimləri yenidən keçirməyə məcbur olacaq. Hesabat tarixinə heyətə təlimlər yenidən keçirilməmişdir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Burada heç bir öhdəlik yoxdur, çünki heç bir öhdəlik yaradan hadisə (təlimlərin yenidən keçirilməsi) baş verməmişdir.

Nəticə

Heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmır (bax: 22, 25-27-ci maddələr)

Ağır Şərtli Müqavilə

Göstəriş №13. Xəstəxananın çamaşırxanası xəstəxananın (hesabat verən təşkilat) əməliyyat icarəsinə uyğun olaraq icarəyə gətirdüyü binada fəaliyyət göstərir. 2004-cü ilin dekabr ayı ərzində çamaşırxana yeni binaya köçmüşdür. Köhnə binanın icarəsi 4 il davam edəcəkdir və müqavilə ləğv edilə bilməz. Xəstəxana binasının istifadəsi üçün alternativ bina yoxdur və bina digər istifadəçiyə yenidən icarəyə verilə bilməz.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə hüquqi öhdəliyə səbəb olan icarə müqaviləsinin imzalanmasıdır.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Əgər icarə ağır şərtli olursa, iqtisadi səmərələri təcəssüm etdirən resursların xaric olması mümkündür (İcarə ağır şərtli olmayana qədər xəstəxana icarəni "İcarə" adlı İctimai Sektor üçün 13 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq uçota alır).

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik qaçılmaz icarə ödənişlərinin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üzrə tanınır (bax: 13-cü maddənin (b) bəndi, 22-ci və 76-cı maddə).

Vahid Zəmanət

Göstəriş №14. 2004-cü il ərzində vilayət hökuməti ödənişə görə kommunal xidmətlər göstərən özəl sektor operatorunun müəyyən borcları üzrə zəmanət verir. Bu vaxt operatorun maliyyə vəziyyəti stabildir. 2005-ci il ərzində operatorun maliyyə vəziyyəti pisləşir və 30 İyun 2005-ci il tarixdə operator özünü bankrot elan edir.

Emitentin müqaviləni müvafiq milli və ya beynəlxalq mühasibat uçotu standartlarına uyğun sığorta müqaviləsi kimi tanıdığı hallardan başqa bu müqavilə İSBMUS 29-da müəyyən edilmiş maliyyə zəmanətin tərifinə uyğun gəlir. İSBMUS 29 əhatə dairəsinə daxil olan maliyyə zəmanəti müqavilələrinin tələblərinə uyğun uçot siyasəti aşağıda misal kimi verilmişdir.

Təhlil

(a) 31 dekabr 2004-cü il tarixi

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə hüquqi öhdəliyin yaranmasına səbəb olan zəmanətlərin verilməsidir.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – 31 dekabr 2004-cü il tarixinə səmərələrin xaric olması qeyri-mümkündür.

Nəticə

Zəmanət ədalətli dəyərlə tanınır.

Təhlil

(b) 31 dekabr 2005-ci il tarixi

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Öhdəlik yaradan hadisə hüquqi öhdəliyin yaranmasına səbəb olan zəmanətlərin verilməsidir.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – 31 dekabr 2005-ci il tarixinə iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması öhdəliyin yerinə yetirilməsi üçün tələb olunacağı mümkündür.

Nəticə

Zəmanət sonrakı dövrlərdə aşağıdakılardan yüksək olan məbləğlə ölçülür:

(a) Qiymətləndirilmiş öhdəliyin ən yaxşı qiymətləndirilməsi (bax: 22, 31 və 109-cü maddələr).

(b) İlk olaraq tanınmış məbləğ, çıxılsın İSBMUS 9-a əsasən hesablanmış kumulyativ amortizasiya.

Məhkəmə işi

Göstəriş № 15. 2004-cü ildə baş tutan səhər yeməyindən sonra restoran tərəfindən dövlət muzeyində (hesabat verən təşkilat) satdığı məhsulların səbəb olduğu qida zəhərlənməsi nəticəsində 10 adam vəfat etmişdir.

Təşkilat tərəfindən ziyanın ödənilməsi üçün məhkəmə istintaqı başlamışdır, lakin təşkilat öz öhdəliyinə etiraz edir.

31 dekabr 2004-cü il tarixi üzrə maliyyə hesabatlarına səlahiyyət verilməsi ərzində təşkilatın vəkilləri bəyan edirdilər ki, təşkilatın məsuliyyətli sayılmasına heç bir ehtimal yoxdur. Lakin əgər təşkilat maliyyə hesabatlarını 31 dekabr 2005-ci il tarixinə hazırlayırsa, vəkillər hesab edirlər ki, məhkəmə işinin inkişaf olunmasına görə təşkilatın məsuliyyətli sayılmasına ehtimal vardır.

Təhlil

(a) 31 dekabr 2004-cü il tarixinə

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – maliyyə hesabatlarının təsdiq olunması zamanı mövcud olan dəlillər əsasında keçmiş hadisələr nəticəsində heç bir öhdəlik yoxdur.

Nəticə

Muzey tərəfindən heç bir öhdəlik tanınmır (bax: 23 və 24-cü maddələr). Hər hansı xaric olmanın mümkünlüyü uzaq gələcəkdə mövcudluğu hesab edilməyə qədər məsələ şərti öhdəlik kimi açıqlanır (100 və 109-cu maddələr).

Təhlil

(b) 31 dekabr 2005-ci il tarixinə

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Mövcud olan dəlillər əsasında cari öhdəlik vardır.

Öhdəlik ödənilərkən iqtisadi səmərələri və xidmət potensialını təcəssüm etdirən resursların xaric olması – Mümkündür.

Nəticə

Qiymətləndirilmiş öhdəlik öhdəliyinin ödənilməsi üçün məbləğin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üçün tanınır (bax: 22-24 və 109-cu maddələr).

Təmir və saxlama xərcləri

Göstəriş №16. Texniki xidmətə əlavə olaraq bəzi aktivlər hər il əsas komponentlərin yenidən təchiz edilməsinə və ya təmirinə və əvəzlənməsinə əhəmiyyətli xərclər tələb edirlər.

“Torpaq, tikili və avadanlıqlar” adlı İctimai Sektor üçün 17 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı aktivlə bağlı xərclərin ayrılması ilə əlaqədar göstərişlə təmin olunub. Bu komponentlər burada fərqli faydalı istifadə müddətinə malikdir və ya səmərələr verir.

Təmir Xərcləri – Heç bir qanunverici **tələb** yoxdur

Göstəriş №17. Dövlət tərəfindən bir sıra dövlət sektoru daşınmaz əmlak sahiblərinə icarəyə verilən binanı qızdırmaq üçün sobanın mühafizə qatı hər beş ildən bir texniki səbəblərə görə dəyişdirilməlidir. Hesabat tarixində mühafizə qatından 3 ildir istifadə edilmişdir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Heç bir cari öhdəlik yoxdur.

Nəticə

Heç bir öhdəlik tanınmır (bax: 22 və 25-27-ci maddələr)

Mühafizə qatının dəyişilməsi xərcləri tanınmır, çünki hesabat tarixində təşkilatın gələcək fəaliyyətindən asılı olmayaraq mühafizə qatının dəyişilməsi üçün heç bir öhdəlik yoxdur – hətta xərclər çəkmək niyyəti təşkilatın sobanı işlətməyə davam etmək və mühafizə qatını dəyişmək qərarından asılıdır.

Qiymətləndirilmiş öhdəliyin tanınması yerinə, mühafizə qatının amortizasiyası onun sərfini nəzərə alır, yəni bu 5 il ərzində amortizasiya edilir.

Dövlət Xəritəçəkmə Xidməti – Qanunverici **Tələb**

Dövlət Xəritəçəkmə Xidməti qanuna uyğun olaraq topoqrafik çəkilişləri həyata keçirən öz təyyarələrini üç ildən bir əsaslı təmir etməlidir.

Təhlil

Keçmiş öhdəlik yaradan hadisə nəticəsində cari öhdəlik – Heç bir cari öhdəlik yoxdur.

Nəticə

Heç bir qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmır (bax: 22 və 25-27-ci maddələr)

11A misalında göstərilən filtrlərin dəyişilməsi xərclərinin qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmaması səbəbi ilə də təyyarələrin təmir xərcləri qiymətləndirilmiş öhdəlik kimi tanınmır. Hətta əsaslı təmir tələbi əsaslı təmir xərclərini öhdəlik etmir, çünki təyyarənin əsaslı təmirini təşkilatın gələcək fəaliyyətindən asılı olmayaraq etmək üzrə öhdəlik mövcud deyil – təşkilat gələcək xərclərdən öz gələcək fəaliyyəti hesabına boyun qaçıra bilər, məsələn təyyarəni satmaqla.

Açıqlamalar

98-ci maddə tərəfindən açıqlamaların iki misalı aşağıda göstərilir.

Zəmanətlər

Göstəriş №19. İş qəzalarının qarşısını almaq üzrə məsuliyyətli olan dövlət idarəsi alış tarixində alıcılara zəmanət verir. Zəmanətin şərtlərinə görə idarə iki il ərzində qeyri-qənaətbəxş işləyən maddələrin təmirini və ya dəyişilməsini öz üzərinə götürür. Hesabat tarixində 60,000 valyuta vahidi məbləğində qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınmışdır. Qiymətləndirilmiş öhdəlik diskontlaşdırılmamışdır, çünki diskontlaşdırmanın təsiri tanınmır. Aşağıdakı məlumat açıqlanır:

60,000 valyuta vahidi məbləğində qiymətləndirilmiş öhdəlik son 3 il ərzində satılan məhsullarla bağlı gözlənilən zəmanət tələbləri üzrə tanınmışdır. Gözlənilir ki, bu xərclərin əsas hissəsi gələn il, bütün hissəsi isə hesabat tarixindən sonrakı iki il ərzində çəkiləcək.

Ləğv etmə Xərcləri

Göstəriş №20. Tibb məqsədləri üçün istifadə edilən radio izotopların inkişafı üçün nüvə reaktorundan istifadə edən dövlət mülkiyyətli tədqiqat müəssisəsi 2005-ci ildə 300 milyon valyuta vahidi məbləğində ləğv etmə xərcləri üzrə qiymətləndirilmiş öhdəlik tanıyır. Qiymətləndirilmiş öhdəlik ləğv etmənin 60-70 il sonra baş verəcəyi ehtimalı ilə qiymətləndirilir. Lakin ehtimal var ki, bu 100-110 ildən əvvəldə baş verməyə bilər və bu halda xərclərin cari dəyəri əhəmiyyətli dərəcədə azalacaq. Aşağıdakı məlumat açıqlanır:

Ləğv etmə xərcləri üzrə 300 milyon valyuta vahidi məbləğində qiymətləndirilmiş öhdəlik tanınır. Gözlənilir ki, bu xərclər 2065 və 2075-ci illər arasında çəkiləcək; lakin ehtimal var ki ləğv etmə 2105-2115-ci il tarixlərinə kimi baş tutmaya bilər. Əgər xərclər onların 2105-2115-ci il tarixlərinə kimi çəkilməyəcəyi ümidinə əsaslanaraq qiymətləndirilibsə, qiymətləndirilmiş öhdəlik 136 milyon valyuta vahidinə qədər azaldılacaq. Qiymətləndirilmiş öhdəlik mövcud qiymətlərlə cari texnologiyadan istifadə etməklə qiymətləndirilir və 2%-lik real diskont dərəcəsindən istifadə etməklə diskontlaşdırılmışdır.

Açıqlamadan Azad Olunma

Aşağıda 109-cu maddə tərəfindən tələb olunan açıqlamaların misalı göstərilmişdir. Burada bəzi tələb olunan məlumatlar açıqlanmayıb, çünki gözlənilə bilər ki, bu təşkilatın vəziyyətinə ciddi ziyan vura bilər.

Göstəriş №21. Dövlət tədqiqat agentliyi bir şirkətlə münaqişəyə cəlb olunub. Şirkət iddia edir ki, agentlik genetik materialın istifadəsində müəlliflik hüququnu pozmuşdur, və 100 milyon valyuta vahidi məbləğində kompensasiya ödənilməsinə tələb edir. Agentlik qiymətləndirilmiş öhdəliyi öhdəliyin ən yaxşı qiymətləndirilməsi üzrə tanıyır, lakin hazırkı Standartın 97 və 98-ci maddələrində tələb olunan məlumatların heç birini açıqlamır. Aşağıdakı məlumat açıqlanır:

Məhkəmə işi agentliyin müəllif hüquqlarını pozduğunu iddia edən və 100 milyon valyuta vahidi məbləğində təzminat tələb edən şirkətlə münaqişəyə girən agentliyə qarşı gedir. "Qiymətləndirilmiş öhdəliklər, Şərti öhdəliklər və Şərti aktivlər" adlı İctimai Sektor üçün 19 №-li Mühasibat Uçotunun Standartında tələb olunan məlumat açıqlanmır. Şuranın fikrincə agentlik məhkəmədə müvəffəqiyyətlə müdafiə oluna bilər.

Əyani Misal

Bu misal İctimai Sektor üçün 19 №li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının bir hissəsi deyildir, bu onu tamamlayır.

Öhdəliyin Cari Dəyəri

Aşağıdakı misal öhdəliyin cari dəyərinin ilkin tanınması və bu öhdəliyin cari dəyərinin sonrakı tanınması ilə bağlı jurnal qeydlərini göstərir. Öhdəlikdə artım faiz xərci kimi tanınır (70-ci maddə).

Göstəriş №1. "5"ci ilin sonunda öhdəliyin gözlənilən dəyəri 2000 valyuta vahidi təşkil edir. Bu gözlənilən dəyər təshih edilməmişdir. Bu pul vəsaitlərinin hərəkəti ilə bağlı olan riski nəzərə alan uyğun diskont dərəcəsi 12% həcmində qiymətləndirilmişdir.

Göstəriş №2.

Qiymətləndirilmiş öhdəliyin və qiymətləndirilmiş öhdəliyin dəyərində dəyişikliklərin hər il yazılması üzrə jurnal qeydləri aşağıdakı kimidir:

Cari hesabat dövrünün sonu

DR Xərclər	1134.85	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		1134.85
"1"-ci ilin sonu		
DR Faiz Xərcləri	136.18	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		136.18
"2" -ci ilin sonu		
DR Faiz Xərcləri	152.52	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		152.52
"3" -ci ilin sonu		
DR Faiz Xərcləri	170.83	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		170.83
"4" -ci ilin sonu		
DR Faiz Xərcləri	191.33	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		191.33
"5" -ci ilin sonu		
DR Faiz Xərcləri	214.29	
KR Qiymətləndirilmiş Öhdəlik		214.29

Hesablamalar:

Artım

Cari zaman:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^5 = 1134.85$	
"1" -ci ilin sonu:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^4 = 1271.04$	136.18
"2" -ci ilin sonu:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^3 = 1423.56$	152.52
"3" -ci ilin sonu:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^2 = 1594.39$	170.83
"4" -ci ilin sonu:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^1 = 1785.71$	191.33
"5" -ci ilin sonu:	\dot{I} ndiki zaman = $2000/(1.12)^0 = 2000.00$	214.29